

**T.C.
BAHÇEŞEHİR ÜNİVERSİTESİ**

**ENDÜSTRİYEL İÇ MEKANLARIN YENİDEN
TASARIM İLKELERİ VE KULLANIM
KOŞULLARI**

Yüksek Lisans Tezi

KÜBRA YAZICI

İSTANBUL, 2015

**T.C.
BAHÇEŞEHİR ÜNİVERSİTESİ**

**FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
İÇ MEKAN TASARIMI**

**ENDÜSTRİYEL İÇ MEKANLARIN YENİDEN
TASARIM İLKELERİ VE KULLANIM
KOŞULLARI**

Yüksek Lisans Tezi

KÜBRA YAZICI

Tez Danışmanı: YRD. DOÇ. DR. ALİ DEVRİM İŞİKKAYA

İSTANBUL, 2015

T.C.

BAHÇEŞEHİR ÜNİVERSİTESİ

FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

İÇ MEKAN TASARIMI

Tezin Adı : Endüstriyel İç Mekanların Yeniden Tasarım İlkeleri Ve Kullanım Koşulları

Öğrencinin Adı Soyadı : Kübra YAZICI

Tez Savunma Tarihi : 12.01.2015

Bu tezin Yüksek Lisans tezi olarak gerekli şartları yerine getirmiş olduğu Fen Bilimleri Enstitüsü tarafından onaylanmıştır.

Doç. Dr. Nafiz ARICA
Enstitü Müdürü
İmza

Bu tezin Yüksek Lisans tezi olarak gerekli şartları yerine getirmiş olduğunu onaylarım.

Doç. Dr. Sezin TANRIÖVER
Program Koordinatörü
İmza

Bu Tez tarafımızca okunmuş, nitelik ve içerik açısından bir Yüksek Lisans tezi olarak yeterli görülmüş ve kabul edilmiştir.

Jüri Üyeleri

İmzalar

Tez Danışmanı : Yrd. Doç. Dr. Ali Devrim IŞIKKAYA

.....

Jüri Üyesi : Doç. Dr. Bengü ULUENGİN

.....

Jüri Üyesi : Yrd. Doç. Dr. Bülent Onur TURAN

.....

ÖNSÖZ

Tez çalışmam boyunca beni yönlendiren tez danışmanım sayın Yrd. Doç. Dr. Ali Devrim IŞIKKAYA' ya, tez çalışmaları sırasında her türlü desteği veren ailem ve arkadaşlarıma ayrıca anket çalışmamda bana yardımcı olan Kadir Has Üniversitesi öğrencileri, Rahmi Koç Müzesi çalışanları ve Medina Turgul DDB çalışanlarına teşekkür ederim. Bu tezi sevgili babam Hasan YAZICI 'nın anısına ithaf ederim.

Kübra YAZICI

İSTANBUL, 2015

ÖZET

ENDÜSTRİYEL İÇ MEKANLARIN YENİDEN TASARIM İLKELERİ VE KULLANIM KOŞULLARI

KÜBRA YAZICI

İÇ MEKAN TASARIMI

Tez Danışmanı: YRD. DOÇ. DR. ALİ DEVRİM İŞIKKAYA

Ocak 2015, 67 sayfa

Sanayi Devrimi ile birlikte yaşanan sosyo – ekonomik değişimlerin ardından Avrupa’da başlayıp dünyaya yayılan dönüşüm projeleri yapıların işlevini kaybetmesi, alanların terk edilmesi, bilinçsiz onarımlar veya uygun olmayan işlevlere maruz kalabilmektedirler. Sanayi yapıları, sosyal, kültürel, tarihi özellikleriyle Endüstri Miras kapsamında olan bu yapıların yeniden işlevlendirilerek özgün kimliklerini koruyup kentlere kazandırılması ve gelecek nesillere görsel ve deneysel olarak doğru aktarılması önem taşımaktadır. Bu amaç kapsamında, korumaya değer endüstriyel yapıların yeniden işlevlendirme sırasında yapılara uygulanacak olan müdahaleler dikkatle ele alınması gerekmektedir.

Tez kapsamında, Cibali Tütün Fabrikası - Kadir Has Üniversitesi, Hasköy Tersanesi- Rahmi Koç Sanayi Müzesi, DDB Tuz Ambarı proje örnekleri incelenip analiz edilmiş elde edilen veriler doğrultusunda dönüşüm modeli geçerli politikalarla planlama ilkeleri tespit edilip Endüstriyel Miras kapsamında iç mekanlar uyum, zıtlık, yansıma, kaybolma, yok olma gibi kavramlar üzerinden değerlendirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Endüstri Mirası, Sanayi, Yeniden İşlevlendirme

ABSTRACT

THE RENOVATION OF INDUSTRIAL HERITAGES AND THEIR PRINCIPLES AND USING CIRCUMSTANCES

KÜBRA YAZICI

INTERIOR DESIGN

This is Supervisor: YRD. DOÇ. DR. ALİ DEVRİM İŞİKKAYA

January 2015, 67 pages

The idea of conversion projects spread with the socio-economic change in Europe to all around the world. Currently, the structure of the buildings is abandoned by the people such as the act of improper renovation or careless reparation. Because, the industrial structures are our heritage, it is vital to protect those structure's identities and make them re-functional in order to transfer the heritage. With the scope of this purpose, it is necessary to preserve those, valuable industrial structures during re-designing process in order to protect the whole architecture.

In this thesis, the Cibali Tobacco Factory-Kadir Has University, Haskoy shipyard-Rahmi Koc Industry Museum, DDB Salt Warehouse project samples has been obtained, reviewed, analyzed. The industrial heritage interior has been evaluated through notions such as, extinction, disappearances, reflection, contrast and harmony.

Keywords: Industrial Heritage, Industrial, Redesign

İÇİNDEKİLER

TABLolar	viii
ŞEKİLLER.....	ix
1. GİRİŞ.....	1
1.1 AMAÇ.....	5
1.2 KAPSAM.....	6
1.3 YÖNTEM.....	7
2. ENDÜSTRİYEL MİRASIN YENİDEN KULLANIMI.....	8
2.1 ENDÜSTRİYEL MİRAS KAVRAMI.....	8
2.1.1 Endüstriyel Mirasın Değerlendirilmesi ve Korunması.....	8
2.1.2 Endüstri Arkeolojisi.....	10
2.2 YENİDEN KULLANIM VE DÖNÜŞÜM STRATEJİLERİ.....	11
2.2.1 Restorasyon ve Renovasyon.....	12
2.2.2 Dönüşüme Uğrayan Mekanların Tipolojik Analizi.....	13
2.2.2.1 Ağır sanayi tesisleri.....	13
2.2.2.1.1 <i>Viyana gazhaneleri</i>	14
2.2.2.2 Limanlar.....	18
2.2.2.2.1 <i>Kop van zuid, Rotterdam</i>	19
2.2.2.3 Tersaneler.....	22
2.2.2.3.1 <i>Tate modern sanat müzesi</i>	22
3. TÜRKİYE’DE ENDÜSTRİYEL İÇ MEKANLARIN DÖNÜŞÜM PROJELERİ.....	25
3.1 CİBALİ TÜTÜN FABRİKASI - KADİR HAS ÜNİVERSİTESİ.....	26
3.2 HASKÖY TERSANESİ-RAHMİ KOÇ SANAYİ MÜZESİ.....	33
3.3 TUZ AMBARI- MEDİNA - TURGUL DDB.....	39

4. DEĞERLENDİRMELER.....	45
4.1 VERİLER.....	45
4.2 BULGULAR.....	52
5. SONUÇ.....	55
KAYNAKÇA.....	56
EKLER	
EK 1. Anket Formu.....	62

TABLULAR

Tablo 2.1: Viyana Gazhaneleri mevcut kabuk ve iç mekan ilişkisi	18
Tablo 2.2: Kop van zuid dönüşüm projesi	22
Tablo 2.3: Tate modern sanat müzesi mevcut kabuk ve iç mekan ilişkisi	24
Tablo 3.1: Cibali Tütün Fabrikası - Kadir Has Üniversitesi yapıya ait bilgiler	28
Tablo 3.2: Kadir has üniversitesi mevcut kabuk ve iç mekan ilişkisi	32
Tablo 3.3: Hasköy tersanesi-Rahmi koç sanayi müzesi yapıya ait bilgiler	34
Tablo 3.4: Rahmi Koç Sanayi Müzesi mevcut kabuk ve iç mekan ilişkisi	38
Tablo 3.5: Tuz Ambarı- Medina - Turgul DDB yapıya ait bilgiler	39
Tablo 3.6: Tuz Ambarı- Medina - Turgul DDB mevcut kabuk ve iç mekan ilişkisi	44
Tablo 4.1: Endüstriyel yapıların günümüzde işlev değişikliğine uğrayarak yeniden kullanılması dağılımı	45
Tablo 4.2:Dönüşüm projelerinin kent belleği ve kent kimliği açısından Değerlendirilmesi	46
Tablo 4.3:Kadir Has Üniversitesi, Rahmi Koç Müzesi, Tuz Ambarı dönüşüm projelerinin mevcut dış kabuk dağılımı	46
Tablo 4.4: Dönüşüm projelerine ait izlerin dağılımı	47
Tablo 4.5: Dönüşüm projelerinin yeni tasarım öğelerine göre dağılımı	48
Tablo 4.6: Dönüşüm projelerinde kullanılabilirlik açısından dağılımı	48
Tablo 4.7: Dönüşüm projesi kullanıcı öneri dağılımı	49
Tablo 4.8: Kadir Has Üniversitesi, Rahmi Koç Müzesi, Medina Turgul DDB dönüşüm projelerinin yeni tasarlanmış iç mekan dağılımı	49
Tablo 4.9: Yeni tasarımın ağır sanayiye yansıtma dağılımı	50
Tablo 4.10 Endüstriyel yapıların eski tarihi dokusunun yeni tasarımdaki dağılımı	50
Tablo 4.11: Dönüşüm stratejilerinin dağılımı	51

ŞEKİLLER

Şekil 2.1: Gazhane bölgesi dönüşüm öncesi ve gazhane bölgesi gelişim planı	14
Şekil 2.2: Viyana gazometrelerinin dönüşüm öncesi ve sonrası görünümleri	14
Şekil 2.3: Viyana gazhaneleri plan ve kesitleri	15
Şekil 2.4: Gazhane A; kesit	16
Şekil 2.5: Gazhane B; kesit	16
Şekil 2.6: Gazhane C; kesit	17
Şekil 2.7: Gazhane D; kesit	17
Şekil 2.8: Kop van Zuid bölgesinden genel görünüm	20
Şekil 2.9: Rotterdam, kop van Zuid bölgesi, milenyum köprüsü	21
Şekil 2.10: Tate modern çağdaş müzesi dönüşüm öncesi ve sonrası görünümü	23
Şekil 2.11: Tate modern sanat müzesi	23
Şekil 3.1: Cibali tütün fabrikası röleve vaziyet planı	26
Şekil 3.2: Cibali tütün fabrikası	27
Şekil 3.3: Dönüşüm sonrası yapının kat planı	27
Şekil 3.4: Kadir has üniversitesi iç mekan	28
Şekil 3.5: Kadir has üniversitesi plan	29
Şekil 3.6: Kadir has üniversitesi kesitler	30
Şekil 3.7: Kadir has üniversitesi iç mekan	31
Şekil 3.8: Kadir has üniversitesi iç mekan	32
Şekil 3.9: Hasköy tersanesi	33
Şekil 3.10: Hasköy tersanesi ait binaların yerleşim şeması	33
Şekil 3.11: Rahmi Koç endüstri müzesi iç mekan	34
Şekil 3.12: Rahmi Koç endüstri müzesi dönüşüm sonrası kat planları	35
Şekil 3.13: Rahmi Koç endüstri müzesi kesitler	36
Şekil 3.14: Rahmi Koç endüstri müzesi iç mekan	36
Şekil 3.15: Rahmi Koç endüstri müzesi iç mekan	37
Şekil 3.16: Rahmi Koç endüstri müzesi dış mekan	37
Şekil 3.17: Kasımpaşa tuz ambarı öncesi ve sonrası illüstrasyonu	39

Şekil 3.18: Kasımpaşa tuz ambarı restorasyon planları	41
Şekil 3.19: Kasımpaşa tuz ambarı restorasyon kesitleri	42
Şekil 3.20: Günümüzde Kasımpaşa tuz ambarı görünümü	43
Şekil 3.21: Kasımpaşa tuz ambarı restorasyon çalışmaları	43
Şekil 3.22: Kasımpaşa tuz ambarı restorasyon sonrası iç mekan	43

1. GİRİŞ

Sanayi kelimesinin kökeni Latince'deki 'industria' olup, Fransızca'ya 'industrie' biçiminde geçmiştir. Türkçede ise zaman zaman Fransızca okunuşu ile 'endüstri' olarak kullanılmaktadır (Kıraç 2001). Dilimizdeki sanayi kelimesi Arapça kökenli olup Türk Dil Kurumu sözlüğünde; Ham maddeleri işlemek, enerji kaynaklarını yaratmak için kullanılan yöntemlerin ve araçların bütünü, işleyim, uran, endüstri olarak ifade edilmektedir. İktisat Terimleri Sözlüğüne göre ise sanayi; yeni teknolojileri uygulamadaki tavırları ve yasal durumları ne olursa olsun büyük, küçük ve orta ölçekli işletmelerin gerçekleştirdikleri her türlü iktisadi etkinlik olarak tanımlanmıştır (Uyanık 2011).

İnsanların yerleşik hayata geçtikleri çağdan 17. Yüzyılın sonlarına kadar geçen sürede ekonomik hayat büyük ölçekte tarıma, küçük el sanatlarına ve ticarete dayanmıştır. 18. yüzyılda tarımsal gelişmeler, ticaretin artması, nüfusun artması, sosyal hareketlerdeki hızlı ve toplu değişim, piyasadaki yatırım olanaklarının artması Endüstri Devriminin başlangıcını oluşturmuştur. 19. yüzyılda makine gücünün imalata uygulanması ve yeni çalışma biçimi olan fabrikaların açılmasıyla başta İngiltere, Fransa, Almanya, Belçika gibi Avrupa ülkeleri kömür üretimi, demir çelik gibi sanayi kollarına yansımıştır. 20. yüzyılın başlarında da İtalya, Hollanda, Japonya ve Rusya'da Endüstri Devrimi etkilerini göstermiştir.

Sanayi devriminin en önemli özelliği, birçok buluşa yol açmış olmasıdır. Bu buluşlar, insanların üretim için yaptıkları çabayı gün geçtikçe azalmasına sebep olmuştur. Sanayi devrimi, beraberinde sermayenin ve el emeğinin bir araya gelmesini sağlamıştır (Tanili 1979).

Sanayi devrimi, makineler sayesinde az zamanda büyük üretim kapasitelerine ulaşabilen, fabrikalaşmış bir ekonomiyi doğurmuştur. Oluşumu, özellikleri, aşamaları, sonuçları ile ticaret ve toplum yaşamında köklü değişikliklere neden olmuş, insanların köylerden, fabrikaların bulunduğu kentlere yerleşmelerine sebep olmuştur. İnsanların ekonomik ve sosyal sınıflanmalarında belirgin değişimlere sebep olmuş, yeni bir sınıflandırma tablosu ve yeni ideolojiler ortaya çıkarmıştır (Yıldız 2013).

Kapitalist burjuvazi; Sanayiciler, tacirler, serbest meslek ile uğraşanlar, büyük fabrikatörler, girişimlerinin dışında arazileri ve şatolarıyla, aristokrasinin en yüksek tabakasında yaşamışlardır. Daha mütevazı olan dükkan sahipleri ve zanaatkarlar ve çalışmanın yanı sıra faizle para verenler çok defa orta burjuvaziye girebilmişlerdir (Yıldız 2013).

Proletarya; Bu sınıf gün geçtikçe silinmekte olan eski derneklerin, toplulukların çalışanlarından farklı bir sınıftır. Bu sınıfın büyük çoğunluğu tarım kökenli kesimdir. Çeşitli sebepler ile köyden ve kasabadan ayrılıp gelmişlerdir, daha doğrusu oralardan koparılmış ve şehirlerin çevrelerine yerleşmeleri sağlanmıştır. Şehrin asıl yaşayanlarını oluşturan kesim ile bu sınıf arasında hayat düzeyi bakımından derin bir fark oluşmuştur (Tanili 1979).

Sosyalizm; İşçi sınıfının ortaya koyduğu düşünce olarak, burjuvazinin kapitalist sistemine ve liberal öğretilerine bir tepkiyi ifade etmiş, bu tepki ile kapitalizm, burjuvazi sınıfının lehine olarak işçi sınıfının sömürülmesine hizmet etmiştir. Liberalizm ise burjuvazinin haklarını savunmuştur (Tanili 1979).

Sanayi devrimi'nin yarattığı sonuçlar, dönemin aydınları ve düşünürlerin bazıları oluşan problemleri önceden görmüş ve bu bozulmalara karşı ilk olarak sanayileşmeyi tamamlayan İngiltere dünya tarihinde yaşanan en radikal değişim ile karşı karşıya kalmıştır. 1837 yılında kraliçe Victoria'nın tahta geçmesiyle endüstriyel gelişmeler üst noktaya ulaşmıştır.

Kırsal alanlardan kentlere yapılan göç, toplumsal birçok sorunu da beraberinde getirmiştir. Şehirlerdeki nüfus oranının artışı özellikle işçi kesimi toplu yaşamaya itmiştir. Hijyen şartları, temiz su, temiz kıyafet ve yemek bulmak zorlaşmış ve salgın hastalıklar yayılmaya başlamıştır. Sağlıksız yaşam şartları toplumsal ahlaki düzeni de çöküntüye uğramaya başlamıştır.

20. yüzyılın ikinci yarısında değişen sosyo-ekonomik gelişimler ve genel refah düzeyindeki iyileşme ile ağır sanayinin yer seçimi, ucuz hammadde ve işgücü gibi nedenlerle üçüncü dünya ülkelerine kaymaya başlamıştır. Sanayinin yer değiştirmesi ile birlikte kentlerde boş, terk edilmiş, atıl bölgeler ortaya çıkmıştır. İşlevini yitiren endüstriyel alanlar zaman içerisinde kentte çevresel kirlilik yaratmış, ekonomik açıdan zarara yol açmış ve sosyo-kültürel yapının bozulmasına sebep olmuştur.

Avrupa kıtasında yaklaşık iki yüzyıl boyunca işleyen ağır sanayinin getirdiği çevre kirliliğinden duyulan rahatsızlık, ağır işgücünün gerektirdiği genç nüfusun giderek azalması ve bunun sonucu işgücünün pahalılaşması, endüstriyel hammadde kaynaklarının azalması gibi sebeplerle ağır sanayinin kentlerden ve coğrafyadan uzaklaşma süreci başlamıştır. Avrupa'yla beraber diğer gelişmiş kapitalist toplum kentlerinde de aynı değişim yaşanmıştır. Üretimin şekli değişmiş; dünyadaki taşımacılık sisteminin gelişerek büyük konteynırlarda yük taşımacılığının başlamasıyla beraber ağır sanayi tesisleri; endüstriyel hammadde kaynaklarına sahip daha az gelişmiş coğrafyalarda gelişmiş kapitalist toplumlar tarafından kurulmaya başlamıştır. Bu coğrafyalarda iş gücü maliyetinin ve vergilerin düşüklüğü, üretimi yaptıran adına yüksek kazanç ve artan bir sermaye birikimi sağlamıştır (Thorns 2004).

Sürdürülebilirlik; İnsan odaklı olma, katılım, aktörlerin kentsel sorunlar karşısında ortaklığı ve stratejik yaklaşım, program ve planlama kentsel dönüşümün vazgeçilmez bileşenleri arasında olmaya başlamıştır ve bir süreci anlatan kentsel sistemlerdeki değişim ve dönüşüm; mutlaka kent bütününe yönelik belirlenmiş strateji ve programların ürünü olan basta yeniden canlandırma olmak üzere, yenileme, sağlıklaştırma, koruma vb. kavramların uygulamaları ile bir anlam doluluğu oluşturmaktadır (Görgülü 2005).

Soylulaştırma; Dar gelirlilerin yaşadığı, kent içerisindeki köhneleşmekte olan konut alanlarına, daha üst sınıfların yerleşmeye başlaması sürecidir. Soylulaştırma kavramını “seçkinleştirme” olarak kullanmayı tercih eden Bilgin’e göre dönüşüm sürecinde yasayanları hesaba katan yenileme çok zordur. Bir yerin değerinin artması, eğer orada ağırlıklı olarak kiracılar oturuyorsa, nüfus profiline hemen değişmesine yol açmakta ve bu tür yenileme alanlarında bir süre sonra sosyal sınıflar değişmeye başlamaktadır (Bilgin 2006).

Dönüşüm projeleri, Sanayi Devrimi ile birlikte yaşanan sosyo-ekonomik değişimlerin ardından Avrupa’da yapıların işlevsel olarak eskimeleri, yeni değişimlere ayak uyduramamaları ya da konum olarak önemli bir yerde bulunmamaları gibi sebeplerden dolayı işlevini kaybeden bu yapıların, mekansal ve yapısal dönüşümleri ile yapıların yeniden geliştirilmesi ve canlandırılması geliştirilerek günümüze ulaşmıştır. Bu projeler, endüstriyel mirasın değerlendirilmesi ve sürdürülebilirliğin sağlanmasının toplumun kültürel kimliğini yaşatmada ve geleceğine yön vermede oldukça önemlidir.

1.1 AMAÇ

Endüstrinin kent merkezlerinde yer aldığı bölgelerde, boşalan endüstri tesisleri, ortaya çıkan yeni kentsel mekân ihtiyaçları için yeniden kullanım gereksinimiyle ‘dönüştürülmeye’ başlanmıştır. Dönüşüm kavramına çevresel ölçekte bakıldığında, kentsel dönüşümden bahsedilebileceği gibi, dönüşüm kavramı tek tek yapılar için’de kullanılmaktadır. Mevcut yapı korunarak yeni işlevin gerektirdiği özelliklere ve duyulan ihtiyaç şemalarına göre mekânlar yeniden düzenlenebileceği gibi mevcut yapının ne kadarının korunup ne kadarına müdahale edilebileceği ise o yapının taşıdığı tarihi özellikler, kent içindeki yeri ve taşıdığı mimari özellikler ile de belirlenebilmektedir.

Kentsel dönüşüm, kentsel sorunların çözümünü sağlayan ve değişime uğrayan bir bölgenin ekonomik, fiziksel, sosyal ve çevresel koşullarına kalıcı bir çözüm getirmeyi amaçlayan kapsamlı bir ileri görüşlülük ve eylemdir (Turok 2004).

Kentsel dönüşüm, farklı nedenlerden ötürü zaman süreci içinde eskimiş, köhnemiş, yıpranmış ya da kimi durumlarda terkedilmiş, vazgeçilmiş kentsel dokunun, günün sosyo-ekonomik ve fiziksel koşulları gözönünde tutularak değiştirilmesi, dönüştürülmesi, ıslah edilmesi ve yeniden canlandırılarak kente kazandırılmasıdır (Işıkkaya 2008).

Farklı nedenlerden ötürü zaman süreci içinde eskimiş, köhnemiş, yıpranmış ya da kimi durumlarda terkedilmiş, vazgeçilmiş ve işlevini kaybetmiş endüstriyel alanların dönüşüm projeleriyle soylulaştırılarak gerilemiş olan kentsel dokuların kurtarılarak endüstriyel miras kapsamında kentlere yeniden kazandırılmaktadır.

Kentsel dönüşüm, kentsel bozulma süreçlerini daha iyi anlama ihtiyacından doğan ve gerçekleştirilecek dönüşümde elde edilecek sonuçların üzerinde bir uzlaşmadır. Bir başka deyişle, yitirilen bir ekonomik etkinliğin yeniden geliştirilmesi ve canlandırılması, işlemeyen bir toplumsal edimin işler hale getirilmesi; toplumsal dışlanma olan alanlarda toplumsal bütünleşmenin sağlanması; çevresel kalitenin veya çevre dengesinin kaybolduğu alanlarda, bu dengenin tekrar sağlanmasıdır (Roberts 2000).

Bu çalışmanın amacı da; tarihsel, kültürel, ekonomik ve çevresel nedenlerden dolayı işlevini kaybetmiş ağır sanayi, liman ve tersane gibi endüstriyel yapıların iç mekan dönüşüm proje örneklerinin incelenmesidir. Endüstriyel miras kapsamında, dünyada ve Türkiye’de işlev değişikliğine uğrayarak yeniden tasarlanmış iç mekânların özellikle mevcut kabuk ile olan fiziksel ve sosyal ilişkisinin “uyum, zıtlık, yansıtma, kaybolma, yok olma” gibi kavramlar üzerinden irdelenmesi, gelecek uygulamalar için öneriler getirilmesi tezin ana omurgasını teşkil etmektedir.

1.2 KAPSAM

Çalışmanın ikinci bölümünde endüstri kavramı, endüstriyel yapıların korunması ve sürdürülebilirliği açısından endüstriyel miras kavramı ve dönüşüm stratejileri incelenecektir. Yurtdışından ağır sanayi yapılarına bağlı olarak; Viyana Gazhaneleri, liman bölgelerine ait; Kop Van Zuid, Rotterdam ve son olarak tersane bölgelerine ilişkin de; Tate Modern Sanat Müzesi incelenecektir.

Çalışmanın üçüncü bölümünde Türkiye’den farklı işlevlere sahip olan ağır sanayi yapılarına ilişkin; Cibali Tütün Fabrikası - Kadir Has Üniversitesi, Hasköy Tersanesi - Rahmi Koç Sanayi Müzesi, Tuz Ambarı - Medina Turgul DDB gibi endüstriyel dönüşüm projeleri analiz edilecektir.

Çalışmanın dördüncü bölümünde endüstriyel iç mekân dönüşüm örneklerinin değerlendirilmesi, yukarıda belirtilen ve tasarım ilke ve kıstasları doğrultusunda yapılacaktır.

1.3 YÖNTEM

Tez araştırmasını kuramsal (literatür değerlendirmeleri) ve alan çalışması olmak üzere iki farklı yöntemin etkileşimli olarak uygulanması oluşturmaktadır. Bu doğrultuda, çalışmanın ilk aşamasında endüstri kavramı ve dönüşüm projelerine ilişkin literatür taraması yapılarak genel bilgiler verilecektir.

Çalışmanın ikinci aşamasında dünya'dan Viyana Gazhaneleri, Kop Van Zuid, Rotterdam ve Tate Modern Sanat Müzesi dönüşüm proje örnekleri incelenip analiz edilecektir.

Çalışmanın üçüncü aşamasında Türkiye'den Kadir Has Üniversitesi, Rahmi Koç Sanayi Müzesi, Medina Turgul DDB dönüşüm proje örnekleri incelenip analiz edilecektir. Dönüşüm projeleri kullanıcıları ile anket çalışması yapılarak elde edilen veriler ışığında endüstriyel dönüşüm modeli geçerli politikalarla planlama ilkeleri tespit edilip endüstriyel miras kapsamında iç mekânlar uyum, zıtlık, yansıtma, kaybolma, yok olma gibi kavramlar üzerinden değerlendirilecektir.

2. ENDÜSTRİYEL MİRASIN YENİDEN KULLANIMI

20.yüzyılın ikinci yarısında sanayinin yer değiştirmesiyle kentlerde boş kalan endüstriyel yapıların eskimeleri, teknolojiye uyum sağlayamamaları, çevresel kirlilik ve ekonomik açıdan zarara yol açması gibi sebepler endüstriyel yapıların işlevlendirilip yeniden kullanılması olgusunu gündeme getirmiştir.

2.1 ENDÜSTRİYEL MİRAS KAVRAMI

Endüstri mirası; sanayi kültürünün tarihsel, teknolojik, sosyal, mimari ve bilimsel değere sahip kalıntılarından oluşur. Bu kalıntılar yapıları ve makinelerini, atölyeleri, imalathane ve fabrikaları, maden ocaklarını, işleme ve arıtma komplekslerini, depo ve ambarları, enerji üretim, nakil ve ibadethane veya eğitim gibi endüstriyle bağlantılı sosyal eylemler için kullanılan alanları içerir(TICCIH 2003).

Endüstriyel bölgeler, yıllarca arkeologlar, coğrafyacı ve tarihçilerin ilgisini çeken alanlar olmuşlardır. Günümüzde terk edilen bu alanlar zamanla endüstriyel arkeologlar tarafından tescil edilmekte, analizlerin ve kayıtlarla belgelemelerin sonrasında koruma kapsamına alınmakta ve rehabilitasyon projeleri hazırlanmaktadır (Wakelin 1998).

2.1.1 Endüstriyel Mirasın Değerlendirilmesi ve Korunması

Endüstrileşme sürecinin her ülkede farklı bir biçimde yaşanmış olması nedeniyle her ülke farklı bir endüstrileşme deneyimine, geçmişine ve mirasına sahiptir. Ülkelerin genel anlamdaki planlama yönetimleri, yaklaşımları ve şartları çerçevesinde değişik değerlendirme anlayışlarına, kriterlerine ve yöntemlerine sahip olmaları da hemen her ülkede farklı da olsa var olan endüstri mirasını değerlendirme biçimlerini belirlemektedir. Ancak bu farklılığın yanı sıra dünyada genel olarak kabul edilmiş olan endüstri mirası tanımları mevcuttur ve bu tanımlar her ülke için temel bir referans olmakla birlikte farklı yapılanmalara göre bu kavramın içeriğinin geliştirilmesi de mümkündür.

Endüstri mirası kavramı, sanayi dönemi ve alakalı olduğu pek çok konunun tartışılması ve değerlendirilmesi sonucunda ortaya çıkarak gelişmiştir. Bu kavramın ortaya çıkması ve tanımlanması sürecinde gerekli araştırmaların yapılması, verilerin toplanması gibi faktörlerin gerekliliği sanayi arkeolojisi adıyla adlandırılan bir disiplinin de ortaya çıkmasına vesile olmuştur. Dolayısıyla bu kavram, endüstrileşme ile ilgili araştırmalarda, endüstri mirasının ortaya çıkarılmasında ve niteliklerinin belirlenmesinde faydalanılan bir disiplini ifade etmekte olup, “bugünkü anlamıyla ortaya çıkışı 1950’lerin başlarında” olmuştur (Cossons 1993).

Endüstriyel mirasın korunması, “araştırma, belgeleme, restitüsyon”, “koruma kararlarının alınması”, “restorasyon”, “yeniden işlevlendirme”, “kullanım” olarak 5 aşamada gerçekleşmektedir. Her aşama, kendinden önceki aşamaların gerekleri yerine getirildiği takdirde uygulanma kapsamına alınmalıdır. Aşamalar arasında geri beslemeler, koruma açısından fayda sağlayacaktır (Köksal 2006).

Endüstri mirasının belgelenmesi ile anıt ve sitlerin güncel durumları belirlenmektedir. Bu veriler ışığında aşağıdaki gibi risk grupları oluşturularak, koruma planlanması gündeme getirilmektedir.

Birinci derece risk taşıyan endüstri yapısı/tesisi: Yoğun bir kullanıcı tahribatı olan, olumsuz doğa koşullarına karşı açık, yeterli bütçe olmadığı için korunamayan sanayi yapıları/tesisleri. Bu grupta yer alan yapılar acil olarak koruma altına alınmalıdır.

İkinci derece risk taşıyan endüstri yapısı/tesisi: Acil müdahale gerektiren bir sorunu olmayan, ancak kısa bir zaman diliminde ele alınması gereken sanayi yapısı/tesisi.

Üçüncü derece risk taşıyan endüstri yapısı/tesisi: Sorunları kısa vadede müdahale gerektirmeyen uzun vadede çözüme gidilmesinin yeterli olacağı sanayi yapısı/tesisi.

Risk taşımayan endüstri yapısı/tesisi: Kısa ve uzun vadede müdahale etmeyi gerektiren bir risk taşımayan sanayi yapısı/tesisi (Köksal 2006).

Endüstriyel mirasın tespitinde ve korunmasında izlenecek yollar Cherry'ye göre:

- a. *Endüstriyel yapının saptanması ve tanımı*
- b. *Detaylı veri toplama*
- c. *Karşılaştırmalı incelemeler yapma ve bildirim*
- d. *Seçim*
- e. *Tartışmaya açıp karar verme*
- f. *Koruma (Cherry 1993)*

Avrupa Konseyi, Endüstri yapılarının korunması hakkında şu önerileri sunmaktadır;

- a. *Koruma politikaları birçok disiplin içeren bir miras kavramına dayanmalıdır.*
- b. *Mimari miras, tarihi alanların yanı sıra, ait olduğu fiziksel çevredeki teknik yöntemleri ve yaşam biçimlerini de içermektedir.*
- c. *Bunların gerçekleştirilmesi için kriterler sağlanmalıdır:*
- d. *Endüstriyel mirasın yok edilmesi önlenmelidir. Bunu sağlamak için hukuki düzenlemeler yapılmalıdır.*
- e. *Çeşitli sektör arşivleri korunma altına alınmalıdır.*
- f. *Topluma endüstriyel mirası koruma ve yaşatma bilinci kazandırılmalıdır.*
- g. *Avrupa düzeyinde ortak eylem etkinliği özendirilmelidir.*
- h. *Üniversitelerde bu konuda araştırma yapılması teşvik edilmelidir.*
- i. *Endüstriyel miras envanteri çıkarılmalıdır (Council of Europe 1987).*

2.1.2 Endüstri Arkeolojisi

Endüstri arkeolojisi kavramı ilk defa 1955 yılında Micheal Rix tarafından kullanılmıştır. Avrupa'da İngiltere ve Almanya'nın öncülüğünü yaptığı bu kavram tüm dünyada son yarım yüzyılın konusu iken ülkemizde son on yıldır üzerinde durulmaktadır. Konunun en önemli uzmanlarından biri olan Cossons, "endüstri arkeolojisinin özünü Sanayi Devrimi'nin oluşturduğunu" ifade etmektedir (Cossons 1993). Endüstri Arkeolojisini, "Endüstri Devrimi'nin ardından üretilmiş kalıntıları ve günümüze ulaşanları inceleyen bir çalışma alanı" olarak tanımlayan Rix de, açıkça, arkeolojik bir çalışmadan söz etmiş; ayrıca endüstri yapılarının bugüne ulaşanlarını yıkılmadan korumak ve belgelemek gerektiği üzerinde durmuştur (Rix 1955; Köksal 2005).

"Koruma, alan çalışması, arkeolojik çalışma, yapıların işlevini analiz etmek, mekanizmaların nasıl çalıştığını göstermek, işlev-tasarım ilişkisini irdelemek, malzeme analizleri ve deneysel çalışmalar" olarak tanımlanabilir (Gordon ve Malone 1994).

“Endüstriyel Arkeoloji”, endüstri anıtlarının araştırılması, yerinde incelenmesi, kayda geçirilmesi ve bazı hallerde koruma altına alınmasıyla ilgili bir çalışma alanıdır. Hedefi, bu anıtların sosyal ve teknolojik tarih bağlamı içerisindeki önemini değerlendirmektedir (Buchanan 1981).

2.2 YENİDEN KULLANIM VE DÖNÜŞÜM STRATEJİLERİ

Yeniden kullanım, zaman içerisinde değişen sosyo-kültürel ve ekonomik nedenlerden dolayı kullanılmaz hale gelen endüstriyel yapıların fiziki varlıklarını koruyarak yapıya yeni işlev kazandırılmasıdır (Engin 2009).

Yenileme türleri Sener’e göre şu şekilde sıralayabiliriz:

- a. *Sihhileştirme,*
- b. *Yeniden oluşturma,*
- c. *Yeniden canlandırma,*
- d. *Eski değerleri yeniden kazandırma,*
- e. *Operasyonel şehircilik (Sener 1977).*

Dönüşüm kavramı ise sözlük anlamında olduğundan başka bir biçime girme, başka bir durum alma, tahavvül, inkılap, transformasyon olarak açıklanmıştır.

(<http://www.tdk.gov.tr/tdksozluk>).

Dönüşüm stratejileri ortak yaklaşımlar Tolga’ya göre şu şekilde sıralayabiliriz:

- a. *Alanın kentin parçası haline getirilerek kentle bütünleştirilmesi,*
- b. *Kentin ulaşım ağına entegre edilerek veya özel bir ulaşım sağlanarak kentten kopuk kalmasının engellenmesi,*
- c. *Kentin gelişim yönü, ihtiyacı; alanın bu konudaki yeterliliği ve konumu dikkate alınarak oluşacak yeni kentsel senaryoda doğru ve çeşitlilik içeren dinamik bir programla yer almasının sağlanması,*
- d. *Uygulanacak yeni programla alanın kente ekonomik ve sosyal açıdan katkısının sağlanması;*

- e. *Sahip olduğu görsel ve kültürel değerleri turizm açısından pazarlamanın önemini kavramış kentlere bu konuda katkısının sağlanması, kentler arası rekabette kent içinde uluslararası bir çekim merkezi haline gelmesi,*
- f. *Bölgenin içerdiği endüstri arkeolojisi potansiyelinin doğru değerlendirilerek teknoloji tarih ve gelişiminin gelecek nesillere görsel ve deneysel olarak doğru aktarılmasının sağlanması,*
- g. *Barındırdığı eski endüstriyel üretim yöntemleri sebebiyle doğal çevrede oluşmuş tahribat ve kirliliğin temizlenerek kentin ekolojisine olumlu katkıda bulunması,*
- h. *Yeniden değerlendirilen bölgenin, kentin bütünü ile beraber ele alınarak kent işleyişinde makinenin bir parçası gibi davranmasının sağlanması,*
- i. *Su kenti olmanın gereğini yerine getiren suyla bütünleşmenin sağlanması,*
- j. *Üretim yapıldığı sürede kentten uzak kalan alanların kamusal ya da yarı kamusal alanlar olarak kent kullanıcılarına iade edilmesi,*
- k. *Esnek kentsel alanlar oluşturularak hızlı değişim içindeki kentlerde farklılaşan mekan ihtiyaçlarına cevap verebilmek,*
- l. *Çok katmalı bir kentsel kullanım programı sağlanarak sürekli ve farklı sosyoekonomik kitlelere hitap eden mekanlar oluşturmak, alanın farklı zaman dilimlerinde sürekli kullanılmasını sağlamak (Tolga 2006).*

Dönüşüm kavramına çevresel ölçekte baktığımızda kentsel dönüşüm kavramından bahsedebileceğimiz gibi, dönüşüm kavramını tek tek yapı ölçeğinde de ele almak mümkündür.

2.2.1 Restorasyon ve Renovasyon

Restorasyon, yazılı kaynaklarda, “tarihsel belge niteliğindeki kültür ürünlerinin gelecek kuşaklara aktarılabilmesi için yapılan müdahalelerin tümünü kapsayan bir eylem” olarak tanımlanmaktadır. Buna göre “restorasyonun amacı; yapının tarihsel kimliğini ve belge değerini korumaktır. Yapıya yeni bir işlev verilmesi restorasyonun amacı değil, aracıdır” (Sözen ve Tanyeli 1996).

Endüstriyel yapıların restorasyonuna ilişkin Botio'ya göre ortak yaklaşımlar:

- a. Geçmişin anıtları, dini bir saygıyla korunacak tarih belgeleridir.
- b. Mimari yapılar tamir edilmektense sağlaştırılmalı, restore edilmektense tamir edilmelidir. Ek ve yenileme (renovation) yapılmamalıdır.
- c. Eğer ek veya yenileme zorunlu ise bunlar kolayca anlaşılmalı ve yapının üslubundan farklı olmalıdır.
- d. Eğer bitmemiş ya da tahrip olmuş eklerin yapılması zorunluluğu varsa, bunlar değişik malzeme ile ve özgün yapıda olan ayrıntılara sahip olmadan inşa edilmelidir.
- e. Yaşlarının verdiği renk (patina), ya da içinde buldukları pitoresk durum ya da bezemesel ayrıntıları kalıntı niteliğinde de olsa özgün, nadir ya da güzellikleriyle bilinen anıtları, sade ayakta tutmanın ötesinde müdahale edilmemelidir.
- f. Eğer özgün yapının önemli bir özelliğini örtmüyorsa, değişik zamanlarda yapılan ekler ortadan kaldırılmamalıdır. Eğer bunlardan özellikle estetik niteliği olanlar kaldırılırsa, yapının çevresinde korunmalıdırlar.
- g. Restorasyon çalışmaları sırasında bütün yapılanların rölöveleri (kalan ya da yıkılan) ve seri halinde çekilen fotoğrafları ilgili resmi kurumlara verilmelidir.
- h. Yapı üzerine konan bir yazıt yapıdaki müdahaleleri ve tarihlerini belirtmelidir (Botio 1883).

Renovasyon, işlevini kaybetmiş endüstriyel yapıların analiz ve araştırmaları yapıldıktan sonra, yapının tarihi dokusuna zarar vermeden yenilenmesidir (Engin 2009).

2.2.2 Dönüşüme Uğrayan Mekanların Tipolojik Analizi

2.2.2.1 Ağır sanayi tesisleri

20.yüzyılın ikinci yarısında sanayinin yer değiştirmesiyle boşalan dev sanayi yapıları önceleri işlevsiz, ürkütücü, hantal bulunmuşlarsa da, endüstriyel miras kapsamında korunmaya başlanmışlardır. Şehirlerde kentsel mekan ihtiyaçların karşılanabilmesi için bu ağır sanayi yapıları dönüştürülmeye başlanmışlardır.

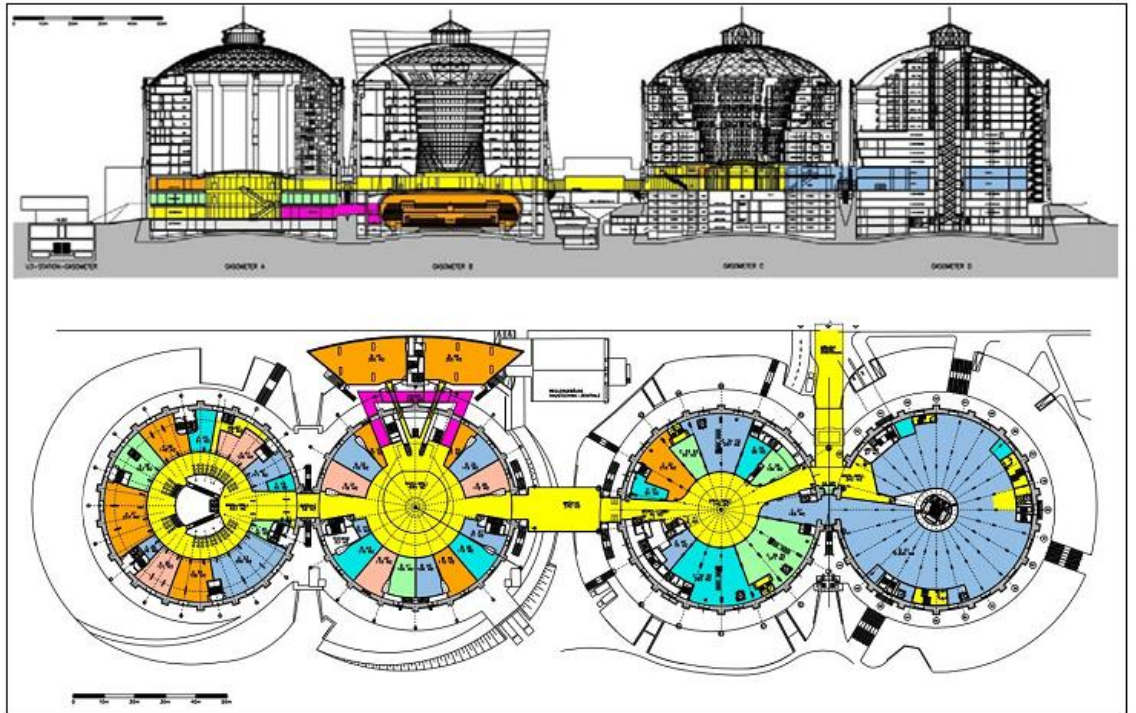
Ağır sanayi yapılarının projelendirme yöntem ve planlama ilkelerinin Işıkkaya'ya göre ortak yaklaşımları:

- a. Bölgelerde yer alan ve anıtsallık değeri taşıyan tüm endüstriyel obje ve binaları korumak
- b. Bölgede yer almış sanayinin daha verimli çalışması ve etrafa zarar vermemesi açısından başka bir bölgeye taşınmasını ön görmek
- c. Boşalan bölgede açık strüktürlü bir yerleşim tasarlamak ve böylece kentle mevcut bölgeyi birbiri ile ilişkilendirmek
- d. Tasarımda, yerleşime eklenecek muhtemel yeni yerleşim, bina ya da obje ve ya açık alanları düşünerek mümkün mertebe esnek davranmak
- e. Çok çeşitli işlevi barındıran projeler üretmek bu işlevleri çok farklı katmanlardan kullanıcıların yaşamalarını sağlamak
- f. Mevcut yeşil alanları korumak ve yeni yeşil alanları üretmek (Işıkkaya 2002).

Coop Himmelb(l)au (2003) gazometrelerin dönüşümleri ile ilgili şu değerlendirmeyi yapmıştır;

“Gazometre projesi yalnızca büyüklüğüyle değil, özellikle Viyana mimarlığını ve kent görünümünü karakterize eden üç temaya: konut yapıları, anıtsal koruma ve kent planlaması bağlamında tarihsel merkez tartışmasına dayanıyor olmasıyla Viyana’nın en dikkat çekici projesidir. Gazometre projesi konsepti; anıtları ekonomik olarak korumayı ve bunları Viyana’nın insansız dış mahallelerinde çok önemli bir kimlik yaratma ögesi haline getirmeyi olanaklı kılan, yeterli sayıda konut yaratan kent merkezi dönüşümünü formüle etmiştir. Gazometrelerin kapanmasının ardından iç elemanları yalnızca klasik cepheleri kalacak biçimde söküldü. Bu gazometrelerin sanayi bölgesi içindeki konumu, ayrıca yarattıkları mekanların alışılmışın dışındaki karakteri, çoğunlukla zengin kültürel etkinlikler için kullanılmalara neden oldu.”

Şekil 2.3: Viyana gazhaneleri plan ve kesitleri

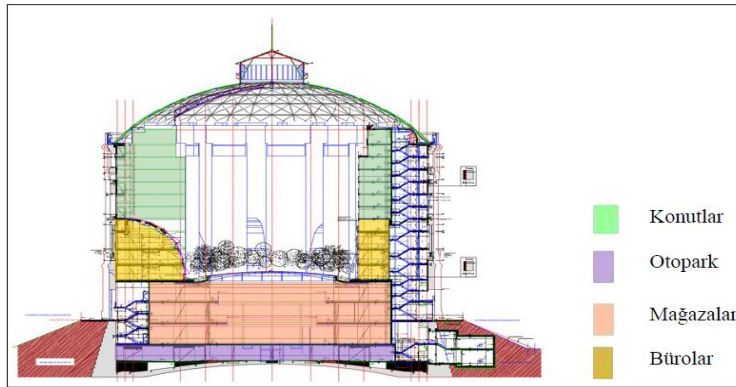

Kaynak: Tolga, B., (2006): *Endüstriyel Alanların Dönüşümü, Kentsel Mekâna Etkileri: Beykoz Kundura ve Deri Fabrikası İçin Bir Dönüşüm Senaryosu*, Yüksek Lisans Tezi

Her gazhane yapısının dönüşümü için farklı mimari gruplar çalışmışsa da, yapıların birbiriyle bağlantısı ve genel ulaşım organizasyonu beraber düşünülmüştür. Yapıların dış kabukları korunurken içlerindeki fonksiyon ve planlamalar farklılık göstermiştir. (Anon 2000; Domus, 8:134-139)

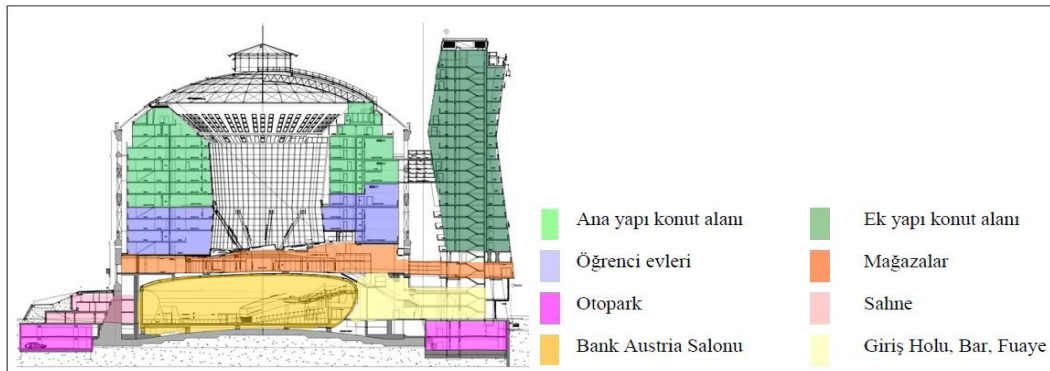
Proje toplamda 620 daire, ofis ve mağazadan oluşmaktadır. Her gazometrenin tasarımı ayrı bir mimari ekip tarafından yapılmış ve tasarımlarda konut bölümlerinin yanında sosyal etkinlik alanları, alışveriş ve büro işlevlerine de yer verilmiştir. Rudiger Lainer'in tasarladığı eğlence merkezi ve alışveriş merkezinde Gazometre binalarını birbirine bağlamak ve alanı yeni bir kent merkezine çevirmek için projeye eklenmiştir.

Şekil 2.4: Gazhane A; kesit

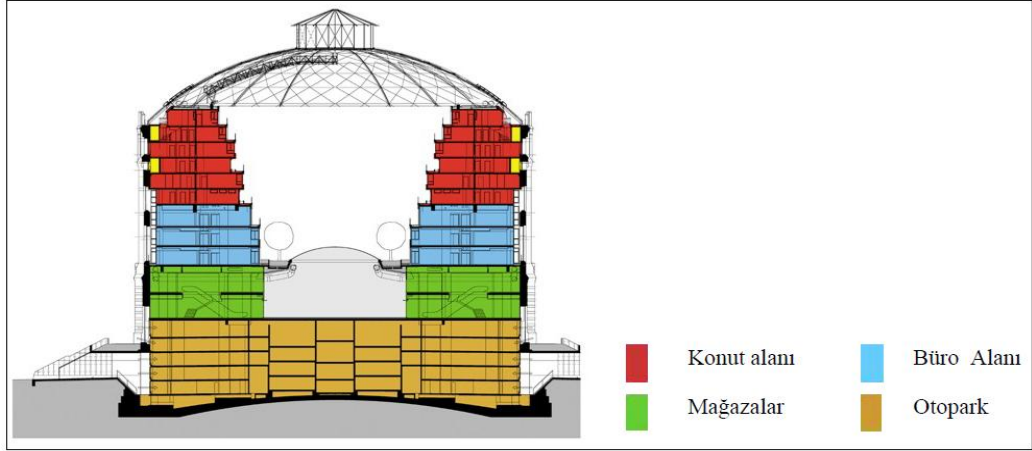
Kaynak: Tolga, B., (2006): *Endüstriyel Alanların Dönüşümü, Kentsel Mekâna Etkileri: Beykoz Kundura ve Deri Fabrikası İçin Bir Dönüşüm Senaryosu, Yüksek Lisans Tezi*

Şekil 2.5: Gazhane B; kesit

Kaynak: Tolga, B., (2006): *Endüstriyel Alanların Dönüşümü, Kentsel Mekâna Etkileri: Beykoz Kundura ve Deri Fabrikası İçin Bir Dönüşüm Senaryosu, Yüksek Lisans Tezi*

Şekil 2.6: Gazhane C; kesit

Kaynak: Tolga, B., (2006): Endüstriyel Alanların Dönüşümü, Kentsel Mekâna Etkileri: Beykoz Kundura ve Deri Fabrikası İçin Bir Dönüşüm Senaryosu, Yüksek Lisans Tezi

Şekil 2.7: Gazhane D; kesit

Kaynak: Tolga, B., (2006): Endüstriyel Alanların Dönüşümü, Kentsel Mekâna Etkileri: Beykoz Kundura ve Deri Fabrikası İçin Bir Dönüşüm Senaryosu, Yüksek Lisans Tezi

Ağır sanayi yapılarına ilişkin en önemli dönüşüm proje örneklerinden biri olan Viyana gazhaneleri kamusal ve özel mekanlarıyla kente ekonomik ve sosyal açıdan katkı sağlayıp, ulaşımın kolay olmasıyla proje kent ile bütünleştirilip kent merkezi haline getirilmiştir. Projeye sonradan eklenen ek bina ve iç mekanlar, gazhanenin mevcut dış kabuğunun sahip olduğu tarihi dokusuna tamamen zıt olarak tasarlanmış, endüstriyel miras kapsamında sadece mevcut dış kabuğun koruma altına alındığı gözlenmiştir.

Tablo 2.1: Viyana Gazhaneleri mevcut kabuk ve iç mekan ilişkisi

	Proje adı: Viyana Gazhaneleri
	Yer: Viyana
	Mevcut dış kabuk-ek bina: Zıt
	Mevcut dış kabuk-iç mekan: Zıt
	İç mekan endüstriyel izler: Yok olmuş
	Dış kabuk endüstriyel izler: Korunmuş
	Endüstriyel görünüm: Yumuşatılmış
	Sosyal-fiziksel-sürdürülebilirlik: Olumlu
	Kent kimliği-belleği: Olumlu
	Kamusal-özel alanlar: Olumlu
	Ulaşım: Olumlu

Kaynak: Bu tablo Kübra Yazıcı tarafından hazırlanmıştır.

2.2.2.2 Limanlar

Liman; Gemi, tekne gibi deniz araçlarının park yeri olup yük alıp boşaltma, yolcu indirip bindirilen ticaret kollarından biridir. Tarihsel süreçte tarımsal üretim olarak kullanılan kıyı mekanlar ve sanayileşmeyle birlikte hammadde, ürün taşımacılığı, pazar ulaşımının yapıldığı mekanlar liman olarak kullanılmaya başlanmıştır.

Kentleşmenin hızlanması, sanayinin kent ötekleri dışında da kuruluş yeri aramaya başlaması, halkın dinlenme ve gezinme alışkanlıklarındaki değişimler, turizm ve ulaşım gereksinimleri, ikincil ve dinlenme konutu edinme eğilimlerinin güçlenmesi ve özellikle metropoliten alanların yoğun kullanımları içinde rekreasyon gerekliliğinin artması kıyılarına olan istemi ve kıyı alanlarının değişimini zorunlu kılmıştır (Yerliuyurt 2008).

Limanlar üç ana bölümle değerlendirilmektedir;

Birinci nesil liman; gemilerin sadece yükleme ve boşaltma işleminin görüldüğü kent ile ilişkili tesisler.

İkinci nesil liman; bulunmuş olduğu dönemin her an değişen politikasının görüldüğü, ticari kargonun yerini endüstri kargonun aldığı tesislerdir.

Üçüncü nesil liman; günümüze kadar devam eden, büyük kargo ve bilgi akışının sağlandığı lojistik ve kara hava taşımacılık destekli tesislerdir (Işıkkaya 2002; Eşkar 1997).

Liman bölgelerindeki projelendirme yöntem ve planlama ilkelerine göre ortak yaklaşımları;

- a. Kent merkeziyle, kentle liman arasında bir süreklilik sağlamak, kentle limanı ilişkilendirmek
- b. Eski liman dokusunu, endüstriyel kalıntıları korumak
- c. Liman bölgesini dinamik kamusal alana dönüştürmek
- d. Çok işlevli çok katmanlı kullanıcı programlar üretmek
- e. Kent konut rezervine katkıda bulunmak
- f. Limanı yenilemek, yolcu kapasitesini arttırmak
- g. Yüksek nitelikli tasarım
- h. Ulaşımı ve tüm altyapı sorunlarını yeniden ele almak
- i. Planlama yöntemi olarak bazen bölgelemeye bazense kolaj tekniğine başvurmak
- j. Kent ve limanı suyla ilişkilendirmek
- k. Transparanlık
1. Kentle suyu harmanlamak (*blending the sea and the city*) (Işıkkaya 2002).

2.2.2.2.1 Kop van zuid, Rotterdam

İsviçre Alplerinde doğup, Fransa, Almanya, Hollanda üzerinden geçerek Avrupa'nın en büyük limanını barındıran Rotterdam'dan Kuzey Denizi'ne dökülen Ren nehri tarımsal alanlara hayat vermesini yanı sıra, ulaşım ve taşımacılık imkânlarının getirisiyle, Almanya ve Fransa başta olmak üzere geçtiği bölgelere yayılan kollarıyla nehir yatağı boyunca Rotterdam gibi sanayi kentlerinin oluşumunu sağlamıştır (Uyanık 2011).

Şekil 2.8: Kop van zuid bölgesinden genel görünüm

Kaynak: Uyanık, C., (2011): Sürdürülebilirlik Bağlamında Endüstri Alanlarının Yeniden Kullanımı Ve Adapazarı Örneği, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul

1970’li yılların başında doklar, bitişiğindeki depolar ve aktarım alanları boş ve terkedilmiş bir haldeydi. 1970 ve 1980’lerdeki kentsel yenileme programlarından mevcut mahallelerin yararlanmasına rağmen eski dok alanları ile ilgili olarak pek az uygulama yapılmıştır. 1980’ler boyunca ‘eski güney’in mevcut bölgeleri ile bitişik olan alanın güney bölümünde sosyal yerleşimler gelişmiştir. 1991’de Kop Van Zuid için yeni bir arazi kullanım planı şehir belediye meclisi tarafından onaylanmış, bu plan 1993’te eyalet yönetimi tarafından da kabul edilmiştir. Bu çarpıcı plan geleneksel endüstrilerin gerilediği ve hizmet sektörünün genişlediği birçok şehirde etkisini göstermiştir (Couch 2003).

Şekil 2.9: Rotterdam, kop van zuid bölgesi, milenyum köprüsü

Kaynak: Haznedar, B., (2008): Yenilenen Kentsel Kullanımlar Doğrultusunda Kent içindeki Endüstri Alanlarının Dönüşüm Süreci – Ruhr Bölgesi Ve Halfencity Hamburg Örnekleri, Yüksek Lisans Tezi

İlk planlama çalışmalarında yoğun bir sosyal konut dokusu önerilmiş, fakat sonrasında bu konut alanlarına iş merkezleri ve daha kaliteli konutların da dokuya dahil edilmesine karar verilmiştir. Wilhelminapier’da rihtıma etkileyici bir hava katan eski antrepolar, eski hal merkez binası ve yolcu salonları ise yeni projelerde korunmuş, bölge genelinde kamusal açık alan kullanımı yaygınlaştırılmış, kültürel ve rekreatif amaçlı işlevler verilerek yeni kent merkezine dahil olmaları sağlanmıştır. Batıya doğru gelişen, güncel ihtiyaçlar doğrultusunda Erasmus Köprüsü Wilhelminaplein metro istasyonu ve Varkenoordse viyadüğü gibi yapıları da barındıran bir çekim merkezi oluşturulacak planlama çalışmaları yapılmış, bu alanın bir kaç yıl içinde var olan kentsel peyzaja ve kente entegre olması amaçlanmıştır (Haznedar 2008).

Avrupa’nın en büyük sanayi kentlerinden biri olan Rotterdam, Kop Van Zuid bölgesinde gerçekleşen dönüşüm projesi kapsamında bölgenin ağır sanayi görünümünden kurtulduğu, kamusal ve özel alanların oluştuğu, ulaşımın çok kolay olan yeni bir kent merkezine dönüştürülmüştür.

Tablo 2.2: Kop van Zuid dönüşüm projesi

	Proje adı: Kop Van Zuid
	Yer: Rotterdam
	Endüstriyel görünüm: Yumuşatılmış
	Sosyal-fiziksel-sürdürülebilirlik: Olumlu
	Kent kimliği-belleği: Olumlu
	Kamusal-özel alanlar: Olumlu
	Ulaşım: Olumlu

Kaynak: Bu tablo Kübra Yazıcı tarafından hazırlanmıştır.

2.2.2.3 Tersaneler

Tersanelerin çevreye verdikleri zarar, kent merkezinde bulunmaları, donanım ve teknoloji yönünden günümüze ayak uyduramamaları, taşımacılıkta hava yollarının tercih edilmesi gibi sebepler tersanelerin işlevlerini kaybetmelerine sebep olmuştur. Buldukları konum itibarıyla tersane bölgeleri koruma altına alınarak dönüştürülmeye başlanmıştır (Işıkkaya 2002).

2.2.2.3.1 Tate modern sanat müzesi

1947’de Glos Gilbert Scott tarafından tasarlanan ve 1965’te tamamlanan Londra Bankside enerji santrali, 1981’e kadar kullanılmıştır. 1994’te açılan uluslararası mimari yarışma sonucu İsviçreli mimarlar Jacques Herzog ve Pierre de Meuron tarafından enerji santralinden “Tate Modern Sanat Müzesine” dönüştürülmüştür (Tolga 2006).

Dönüşüm projesindeki prensip, gerekli mekansal boşlukları sağlayabilmek için yapı teçhizatlarını temizlemek ve binayı ortaya çıkararak sahip olduğu endüstriyel belleği kaybetmeden net mekanlar sağlayabilmektir (Domus 2000).

Şekil 2.10: Tate modern çağdaş müzesi dönüşüm öncesi ve sonrası görünümü

Kaynak: Fidan, F., (2011): Safranbolu’da Tabakhane Bölgesi Örneğinde Endüstriyel Alanların İncelenmesi, Kamusal Fonksiyonlarla Yeniden Değerlendirilmesi, Yüksek Lisans Tezi

Şekil 2.11: Tate modern sanat müzesi

Kaynak: Tolga, B., (2006): Endüstriyel Alanların Dönüşümü, Kentsel Mekâna Etkileri: Beykoz Kundura ve Deri Fabrikası İçin Bir Dönüşüm Senaryosu, Yüksek Lisans Tezi

Tersane bölgelerinin dönüşüm proje örneklerine ilişkin Tate Modern sanat müzesi yapıya en az müdahale ile plan şeması korunup müzeye dönüştürülerek kamusallaştırılmıştır. Müzenin ziyaretçi kapasitesine karşılık verebilmesi için proje sonradan eklenen ek binanın mevcut dış kabuğunun sahip olduğu tuğla cephesine uyumlu olarak tasarlanmıştır. Sosyal açıdan kent ile bütünleştirilip yapı kentlere kazandırılmıştır. Yapının iç mekanı yine dış kabuk ile uyumluluk gösterirken endüstriyel izlerin tamamen yok olmadığı gözlenmektedir.

Tablo 2.3: Tate modern sanat müzesi mevcut kabuk ve iç mekan ilişkisi

	Proje adı: Tate Modern Sanat Müzesi
	Yer: Londra
	Mevcut dış kabuk-ek bina: Uyumlu
	Mevcut dış kabuk-iç mekan: Uyumlu
	İç mekan endüstriyel izler: Korunmuş
	Dış kabuk endüstriyel izler: Korunmuş
	Endüstriyel görünüm: Yumuşatılmış
	Sosyal-fiziksel-sürdürülebilirlik: Olumlu
	Kent kimliği-belleği: Olumlu
	Kamusal-özel alanlar: Olumlu
	Ulaşım: Olumlu

Kaynak: Bu tablo Kübra Yazıcı tarafından hazırlanmıştır.

3. TÜRKİYE'DE ENDÜSTRİYEL İÇ MEKÂNLARIN DÖNÜŞÜM PROJELERİ

İngiltere'de başlayan sanayi devrimi kısa zamanda tüm Avrupa'yı etkilemiş ve yayılmıştır. Bu süreçte Osmanlı İmparatorluğu sınırlarının genişlemesi ve bütünleşmenin bozulması sebebiyle sanayi de batıyla yarışamaz hale gelmiştir.

Sanayi devriminin önemi, geç de olsa anlaşılması kapitülasyonlar nedeni ile özel sermaye gelişmemiş, ulusal sermaye birikimi gerçekleşmemiştir. Bu nedenle de hayati önemi olan sanayinin devlet tarafından kurulması zorunluluğu ortaya çıkmıştır (Kıraç 2001).

19. yüzyıl genelinde büyük sanayi tesisleri, orta büyüklükteki fabrikalardan atölye ve küçük işletmelere kadar çeşitli endüstri yapıları mevcuttur. Büyük sanayi tesislerinin çoğu devlet tarafından kurulan, devlete veya ordu-donanmaya hizmet eden işletmelerdi. Tersane, Tophane, Feshane, Cibali Tütün Fabrikası gibi işletmeler, devlet ve ordu dışında, kente de hizmet vermekteydi. Daha küçük fabrikalar çoğunlukla özel girişim tarafından devletten alınan imtiyazlarla kurulan işletmelerdi. Kapasiteleri devlet tarafından kontrol edilmekte ve bölgesel ihtiyaca yönelik üretim yapmaktaydılar. Atölyeler-küçük işletmeler grubundaki yapılar ise, genellikle iki üç katlı atölyeler veya alt katı üretim, üst katı yaşam alanı olarak kullanılan işletmelerdi (Köksal ve Ahunbay 2006).

20. yüzyıla gelindiğinde, II. Meşrutiyet'in ilanı ile birlikte iç gümrüklerin kaldırılması ve çıkarılan sanayiye teşvik kanunları ile sanayi girişimleri hızlanmıştır. Fakat I. Dünya Savaşı ve sonrasında ülkede hammadde, kaynak ve ulaşım sıkıntısı yaşanmış, bu da sanayiye olumsuz yönde etkilemiş, birçok fabrikanın açılmamak üzere kapanmasına neden olmuştur. Savaş sırasında kapitülasyonların kaldırılması ve gümrük düzenlemeleri, sanayinin kalkınmasında yeterli olmamıştır.

1913 yılında Silahtarağa'da kurulan Silahtarağa Elektrik Fabrikası; 1923'te Sötlüce'de kurulan mezbaha; Haznedar'da kurulan tuğla fabrikası ve Göksu'da kurulan tekstil fabrikaları bu döneme denk gelir (Köksal 2004).

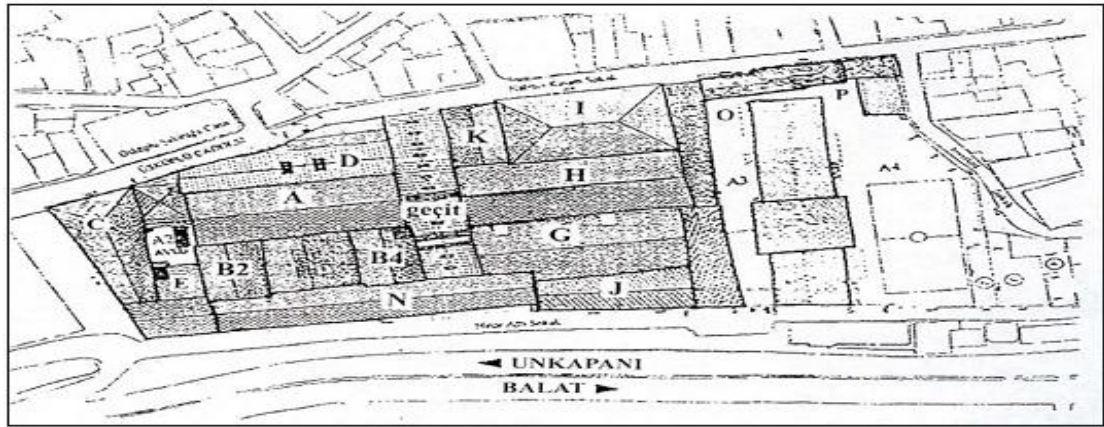
Cumhuriyetin kurulmasıyla ekonomik kalkınma hareketleri artmış yeni fabrikalar açılmaya başlanmıştır.

Nüfus yoğunluğunun hızla arttığı ülkede, mahalleler arası fiziki, sosyal ve ekonomik farklılıkların azaltılması, gecekondular ve aşırı yoğunluklu apartman alanlarının, doğal afet riskinin yüksek olduğu bölgelerin, tarihi ve ekonomik ömrünü doldurmuş olan kentsel mekanların yenilenmesi ve bu alanların kalkındırılması, kentsel alanların sürdürülebilirliği için zorunluluk haline gelmiştir (Göksu 2004).

3.1 CİBALİ TÛTÛN FABRİKASI - KADİR HAS ÜNİVERSİTESİ

İstanbul'un Haliç kıyısında cibali semtin'de mimar Alexandre Vallauray tarafından tasarlanan neoklasik yapı olan cibali tütün fabrikası binasının yapımına 1884 yılında başlanmıştır. Hovsep Aznavur ve Eugene Bottazzi'nin de katkılarıyla proje birkaç aşamada tamamlanmıştır.

Şekil 3.1: Cibali tütün fabrikası röleve vaziyet planı

Kaynak: Erdiç, S., (2002): Endüstri Arkeoloji Kapsamında İstanbul'daki 19. yy. Endüstri Yapılarında İşlev Dönüşümüne Bağlı Mimari Mekan Analizi, Yüksek Lisans Tezi

Cibali tütün fabrikası kurulduğunda ilk başta sadece tütün işlenen fabrika Fransız rejî idaresinden Türk tekel idaresine bağlanarak millileştirilmiş 1990 yılından itibaren sigara imalatına da başlanmıştır.

Şekil 3.2: Cibali tütün fabrikası

Kaynak: Alper, M., (2004): Tütün İşleyen Fabrikadan Bilim Üreten Üniversiteye, Mehmet Alper Mimarlık Bürosu Yayını.

22 Mart 1985 yılında Dünyanın ilk tütün, sigara, alkol, kibrit ve tuz müzesi olmuştur. Maltepe Sigara Fabrikası'nın hizmete girmesiyle 1995 yılında işlevini yitiren fabrika 1997 yılına kadar boş kalmıştır. Tekel müzesi, maliye bakanlığı tarafından özelleştirilmesiyle 29 yıllığına Kadir Has Vakfına devredilmiştir.

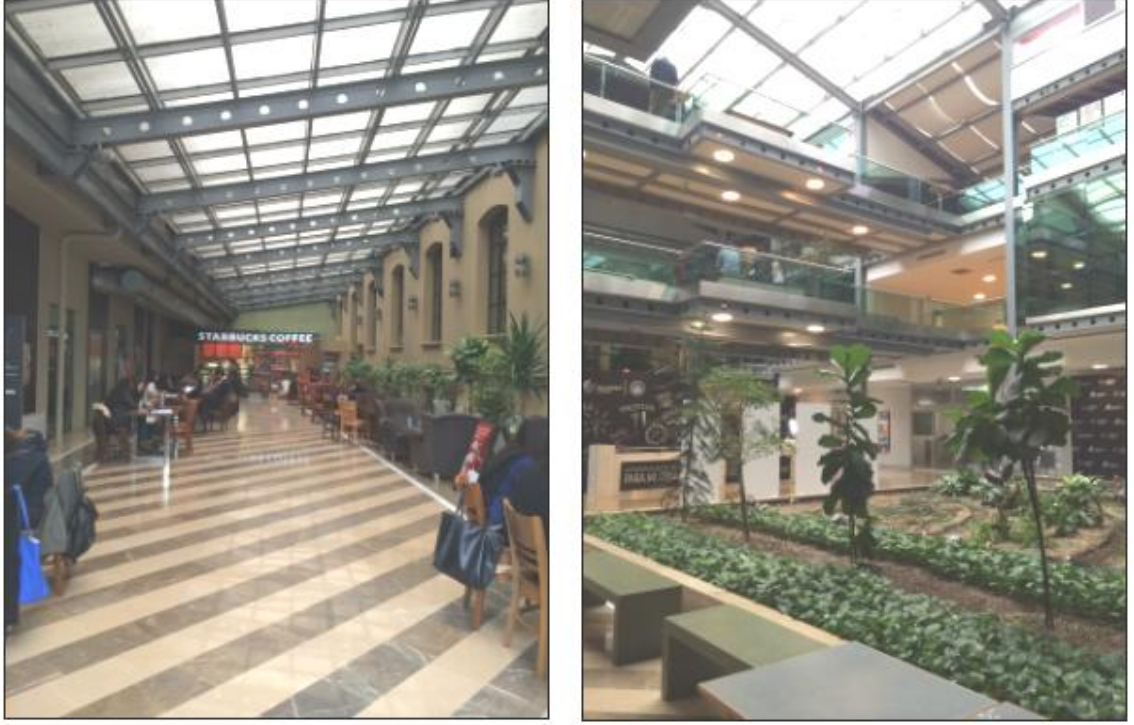
Kadir Has Üniversitesi Cibali Merkez Kampusu olarak işlevlendirilen proje A-B ve C blokları olmak üzere üç ana bloktan oluşmaktadır.

Şekil 3.3: Dönüşüm sonrası yapının kat planı

Kaynak: Emre, B., (2008): Sanayileşme Ve Sanayi Yapılarının Yeniden İşlevlendirilmesinin İstanbul'dan Örnekler Üzerinde Analizi, Yüksek Lisans Tezi

Şekil 3.4: Kadir has üniversitesi iç mekan

Kaynak: Bu şekil Kübra Yazıcı tarafından hazırlanmıştır.

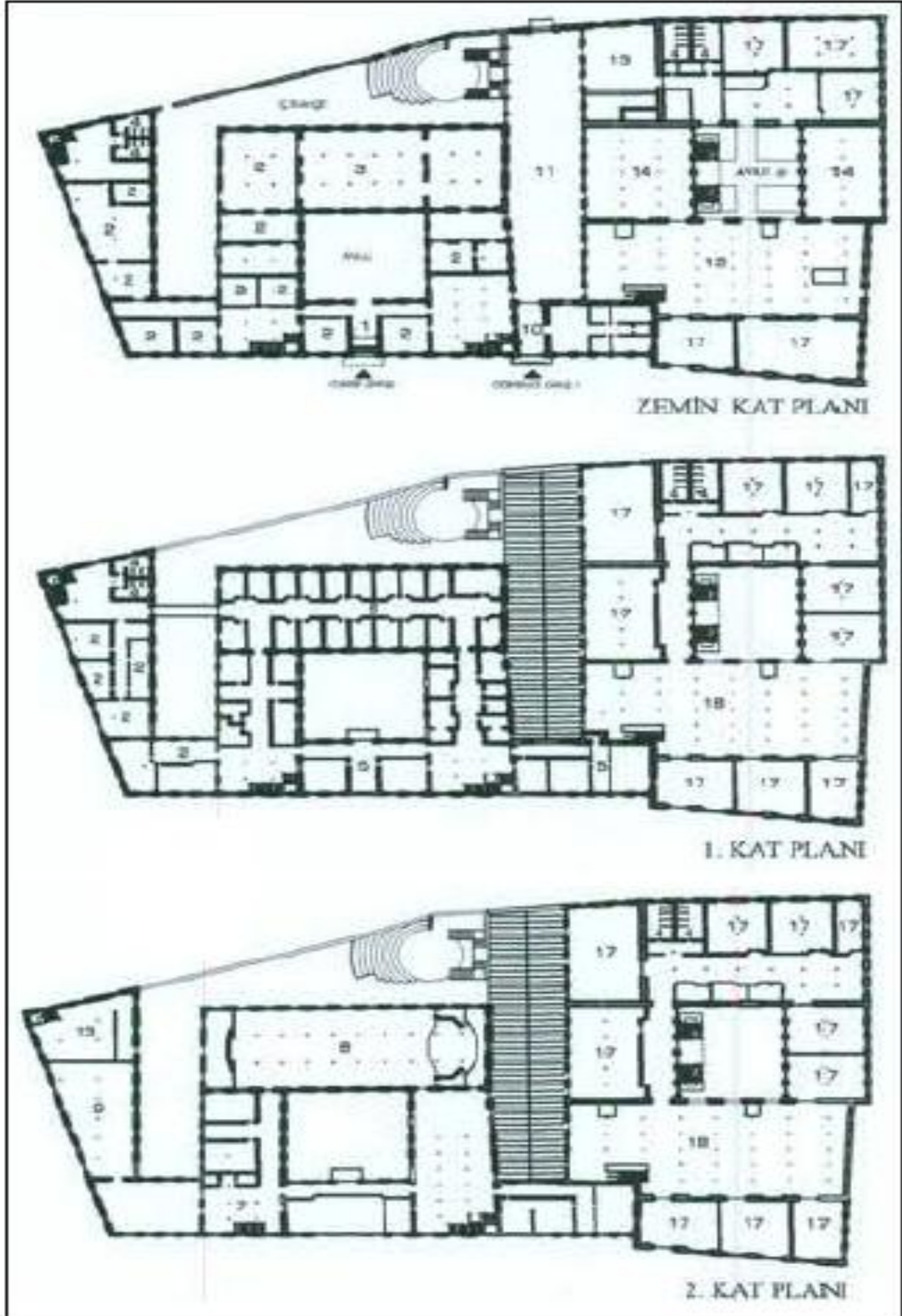
Yapının planlanması Y.Mimar Mehmet Alper tarafından gerçekleştirilmiştir. Projelendirme aşamasında endüstri arkeolojisi veri ve detayları önemle araştırılmış ve yapı çelik strüktürle desteklenerek Kadir Has Üniversitesine dönüştürülmüştür.

Tablo 3.1: Cibali Tütün Fabrikası - Kadir Has Üniversitesi yapıya ait bilgiler

Eski işlev	Yeni işlev
Yapının adı: Cibali Tütün Fabrikası	Yapının adı: Kadir Has Üniversitesi
Yapının amacı ve türü: Gıda Sanayi	Yeni işlev: Üniversite
Özgün işlev: Tütün ve Sigara İmalatı	Mülkiyeti: TC Kadir Has Üniversitesi
Yapım yılı: 1884	Restorasyon tarihi: 2002
Mimar: A. Valluary, H. Aznavur, E. Bottazi	Mimar: Mehmet Alper

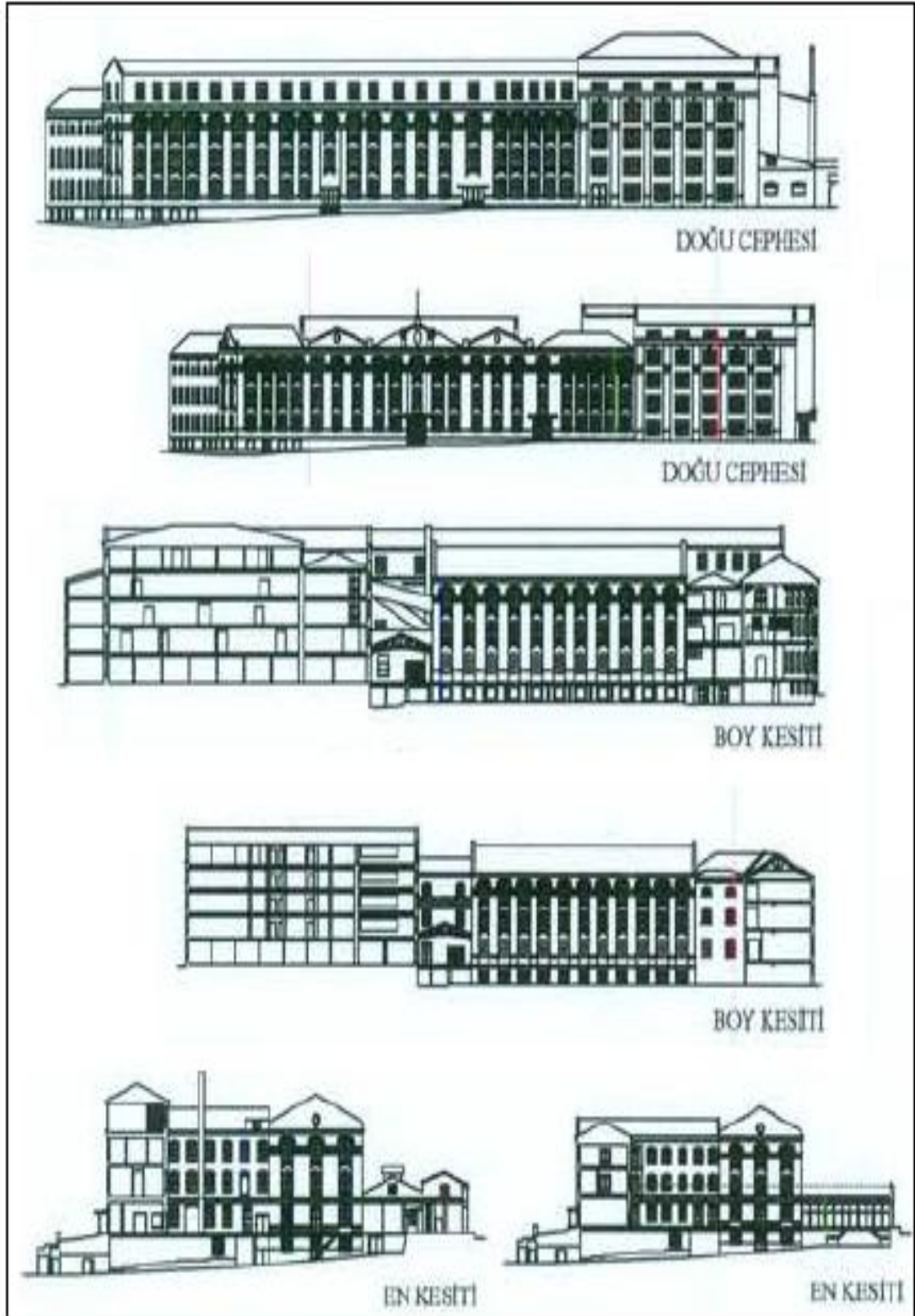
Kaynak: Bu tablo Kübra Yazıcı tarafından hazırlanmıştır.

Şekil 3.5: Kadir has üniversitesi plan

Kaynak: Engin, H.E., (2009) Tarihi Yapıların Yeniden Kullanımında İç Mekana Etkilerin İncelenmesi İçin Bir Yöntem Önerisi; İstanbul Endüstri Yapıları Örneği, Doktora Tezi

Şekil 3.6: Kadir has üniversitesi kesitler

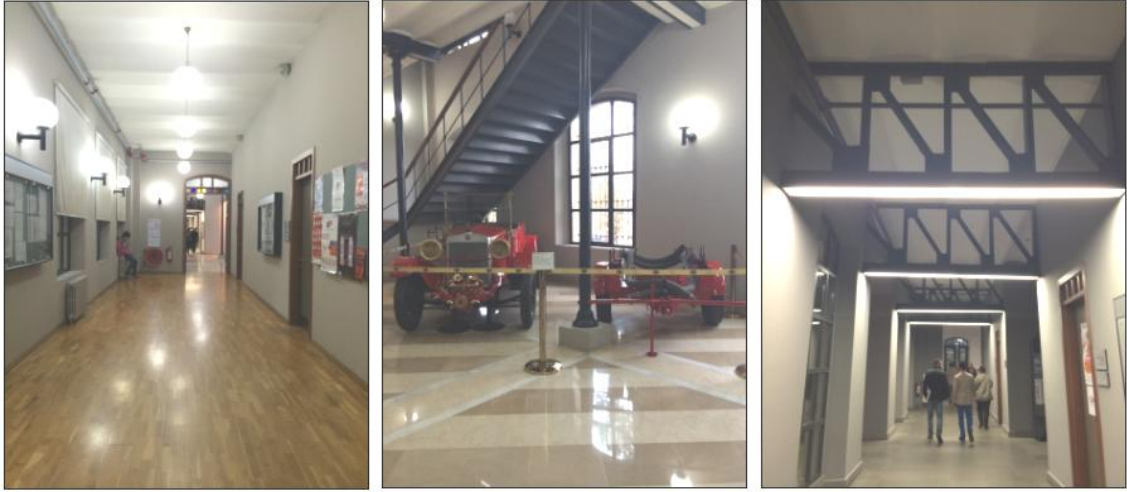
Kaynak: Engin, H.E., (2009) Tarihi Yapıların Yeniden Kullanımında İç Mekana Etkilerin İncelenmesi İçin Bir Yöntem Önerisi; İstanbul Endüstri Yapıları Örneği, Doktora Tezi

Fabrikanın yeniden işlevlendirilme ilkeleri:

- a. Yapının 19. Yüzyıl sonuyla 20. Yüzyıl başlarında yapılmış olan dönemin üslup, malzeme ve teknik özelliklerini taşıyan bölümlerin yıkılmadan kullanımı,
- b. Özgün olmayan sonradan gelişmiş güzel eklenen niteliksiz eklerin ayıklanması, bazıları için öneriler getirilmesi,
- c. Yapının yeni işlevi doğrultusunda en az müdahale ile yeniden donatılması,
- d. Yapının geleceğe sağlıklı taşınabilmesi için bünyesinin güçlendirilmesi ve olası depremlere karşı yapısal konsolidasyon çalışmalarının yapılması,
- e. Yapının teknik, tesisat, teçhizat ve donanımı yönünden üstün teknolojiyle günümüze hazırlanması ve geleceğe taşınması,
- f. Kullanılan detaylarla yapının orijinalinin anımsatılması (Globe lambalar ve tütün rengi duvarlar) (Alper, 2004).

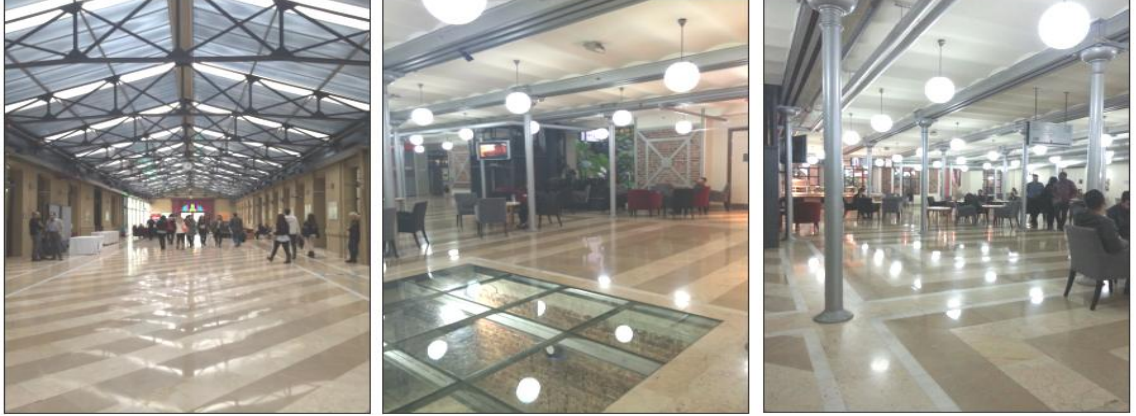
Neoklasik üsluptaki kagir dış duvarların arkasında asıl taşıyıcı olan I profiller veya dar kesitli döküm sütunları kullanılmıştır. Çatıda marsilya kiremitler, döşemelerde INP çelik putreler kullanılmıştır. Dönemin yansıması açısından yapıda genel olarak; tuğla, demir, pik döküm ve cam malzemeler kullanılmıştır (Alper 2004).

Şekil 3.7: Kadir has üniversitesi iç mekan

Kaynak: Bu şekil Kübra Yazıcı tarafından hazırlanmıştır.

Şekil 3.8: Kadir has üniversitesi iç mekan

Kaynak: Bu şekil Kübra Yazıcı tarafından hazırlanmıştır.

Ağır sanayi yapılarına ilişkin Cibali Tütün fabrikasının dönüştürülmesinde yapıya en az müdahale ile yapının strüktürü, özgün duvarlarına ve mekansal özellikleri korunarak kadir has üniversitesine dönüştürülmüştür. Kolon ve kirişler çelik ile desteklenip bakım ve onarımı yapılmış, sosyal ve fiziksel açıdan yapı kent ile bütünleştirilip sürdürülebilirlik sağlanmıştır. Yapının mevcut dış kabuk ile yeni tasarlanmış iç mekan anlayışı uyumluluk gösterirken iç mekan malzeme yönünden endüstriyel miras kapsamında yapının orjinaline uygun olarak yenilenmiştir.

Tablo 3.2: Kadir has üniversitesi mevcut kabuk ve iç mekan ilişkisi

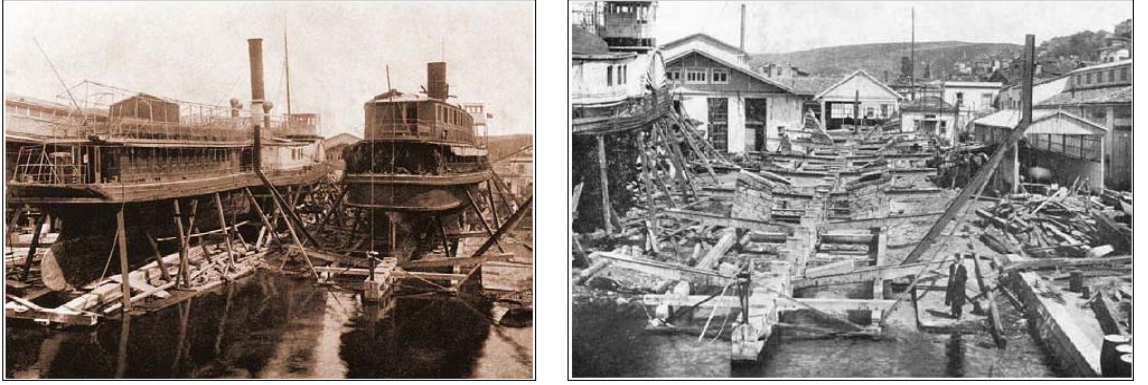
	Proje adı: Kadir Has Üniversitesi
	Yer: İstanbul
	Mevcut dış kabuk-iç mekan: Uyumlu
	İç mekan endüstriyel izler: Korunmuş
	Dış kabuk endüstriyel izler: Korunmuş
	Endüstriyel görünüm: Yumuşatılmış
	Sosyal-fiziksel-sürdürülebilirlik: Olumlu
	Kent kimliği-belleği: Olumlu
	Kamusal-özel alanlar: Olumlu
	Ulaşım: Olumlu

Kaynak: Bu tablo Kübra Yazıcı tarafından hazırlanmıştır.

3.2 HASKÖY TERSANESİ-RAHMI KOÇ SANAYİ MÜZESİ

İstanbul'un Haliç kıyısında bulunan Hasköy Tersanesi 1861 yılında Şirket'i Hayriye tarafından kendi vapurlarının bakım ve onarımını yapmak amacıyla kurulmuştur(Köksal 2002).

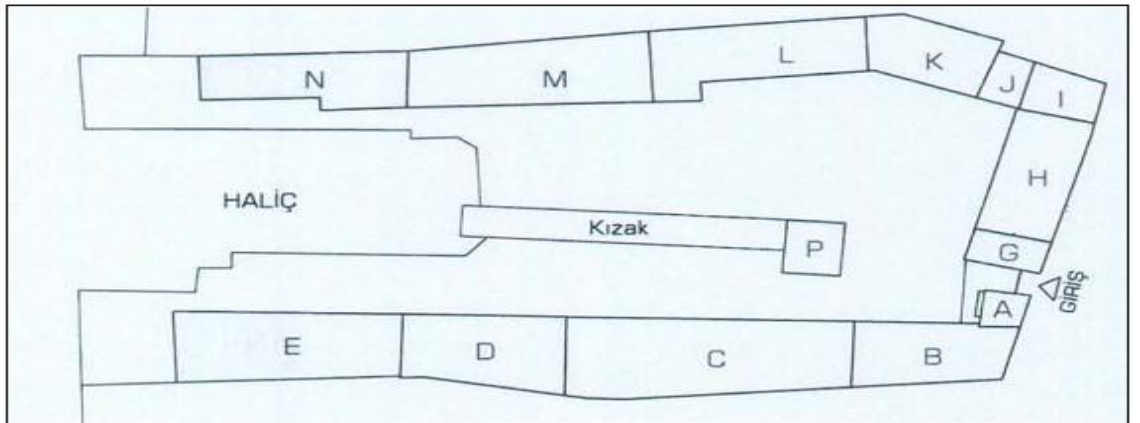
Şekil 3.9: Hasköy tersanesi

Kaynak: Tolga, B., (2006): Endüstriyel Alanların Dönüşümü, Kentsel Mekâna Etkileri: Beykoz Kundura ve Deri Fabrikası İçin Bir Dönüşüm Senaryosu, Yüksek Lisans Tezi

11.068 m² lik bir alana kurulmuş tersane 1984 yılında Ulaştırma Bakanlığı'na, 1996 yılında Rahmi Koç Müzesi ve Kültür Vakfı tarafından satın alınarak sanayi müzesine dönüştürülmüştür.

Şekil 3.10: Hasköy tersanesi ait binaların yerleşim şeması

Kaynak: Engin, H.E., (2009) Tarihi Yapıların Yeniden Kullanımında İç Mekana Etkilerin İncelenmesi İçin Bir Yöntem Önerisi; İstanbul Endüstri Yapıları Örneği, Doktora Tezi

Tablo 3.3: Hasköy tersanesi-Rahmi koç sanayi müzesi yapıya ait bilgiler

Eski işlev	Yeni işlev
Yapının adı:Hasköy (Şirket-i Hayriye) Tersanesi	Yapının adı: Rahmi Koç Sanayi Müzesi
Yapının amacı ve türü: Maden İşleme	Yeni işlev: Sanayi Müzesi
Özgün işlev: Gemi İnşası	Mülkiyeti: Rahmi M. Koç Müzecilik ve kültür vakfı
Yapım yılı:1861	Restorasyon tarihi: 2001
Mimar:	Mimar: Bülent Bulgurlu, Neşe Ergin, Erken Bıçak

Kaynak: Bu tablo Kübra Yazıcı tarafından hazırlanmıştır.

Yeniden kullanım kapsamında tasarlanan projede ele alınan ihtiyaç programı 4 bölümden oluşmaktadır;

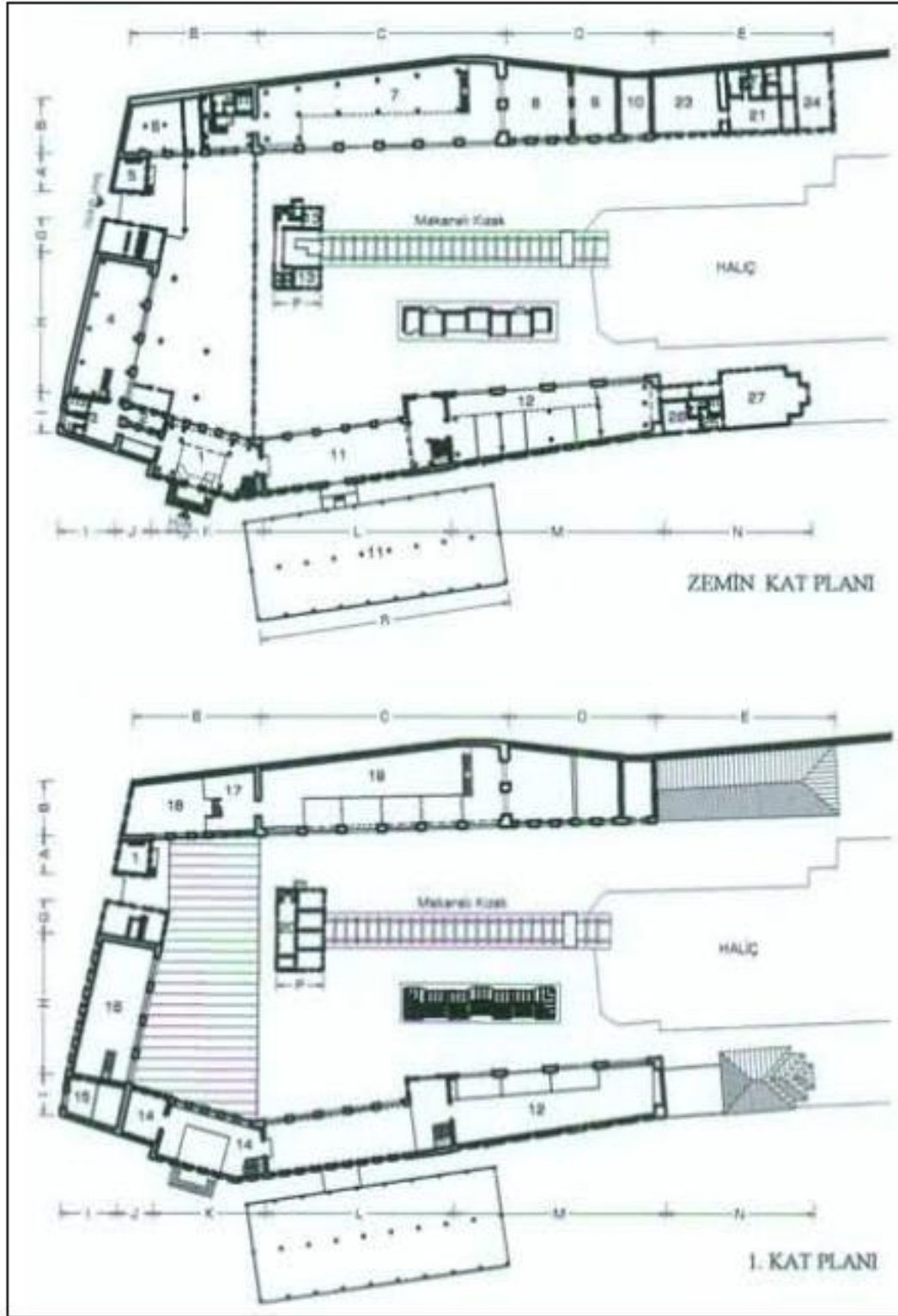
- a. Ortak kullanım alanları (sergileme Alanları, Konferans Salonu)
- b. Yönetim
- c. Sosyal ve rekreatif mekanlar (kafe, restoran ve yemekhane)
- d. Teknik mekanlar (Tesisat dairesi, WC grupları) (Engin, 2009).

Şekil 3.11: Rahmi koç endüstri müzesi iç mekan

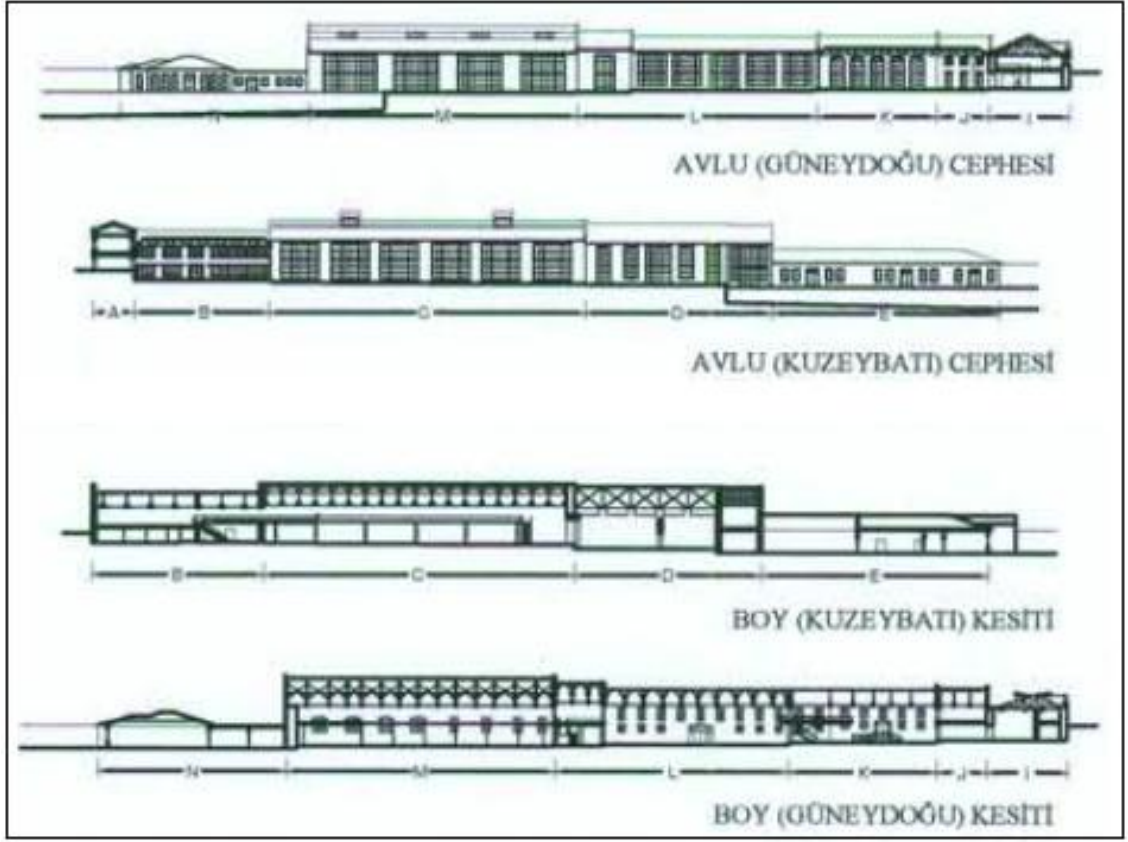
Kaynak: Bu şekil Kübra Yazıcı tarafından hazırlanmıştır.

Şekil 3.12: Rahmi koç endüstri müzesi dönüşüm sonrası kat planları

Kaynak: Engin, H.E., (2009) Tarihi Yapıların Yeniden Kullanımında İç Mekana Etkilerin İncelenmesi İçin Bir Yöntem Önerisi; İstanbul Endüstri Yapıları Örneği, Doktora Tezi

Şekil 3.13: Rahmi koç endüstri müzesi kesitler

Kaynak: Engin, H.E., (2009) Tarihi Yapıların Yeniden Kullanımında İç Mekana Etkilerin İncelenmesi İçin Bir Yöntem Önerisi; İstanbul Endüstri Yapıları Örneği, Doktora Tezi

Şekil 3.14: Rahmi koç endüstri müzesi iç mekan

Kaynak: Bu şekil Kübra Yazıcı tarafından hazırlanmıştır.

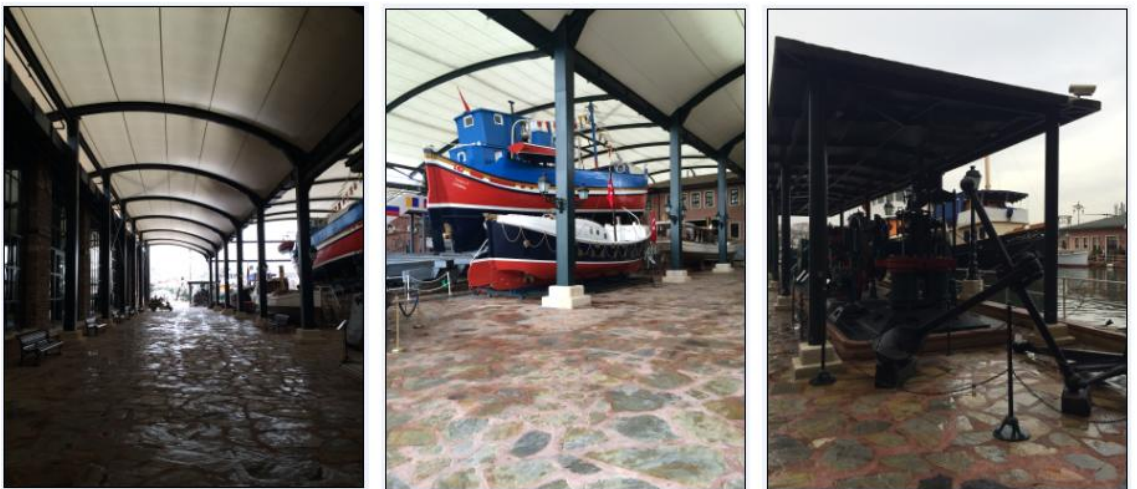
Müze avlusuna, küçük obje koleksiyonlarının sergilendiği Haliç'e dik konumlanan tek katlı sıra binalar eklenmiştir. Müzede çeşitli organizasyonlara hizmet verebilecek konferans salonu da yer almaktadır. Türkiye'de ulaşım, endüstri ve iletişim tarihine adanmış ilk müze olan Koç Sanayi Müzesi'nde, karayolu ulaşımı, demiryolu ulaşımı, denizcilik, havacılık, mühendislik, bilimsel aletler, iletişim, modeller, oyuncaklar ve eğitim konu başlıkları ile ilgili çeşitli objeler sergilenmektedir (Bulgurlu 2001).

Şekil 3.15: Rahmi koç endüstri müzesi iç mekan

Kaynak: Bu şekil Kübra Yazıcı tarafından hazırlanmıştır.

Şekil 3.16: Rahmi koç endüstri müzesi dış mekan

Kaynak: Bu şekil Kübra Yazıcı tarafından hazırlanmıştır.

Tersane bölgesine ilişkin Hasköy tersanesinin rahmi koç sanayi müzesine dönüştürülmesinde yapıya müdahale sırasında betonarme ara katlar kaldırılmış yeni işleve uygun hafif çelik asma katlar yapıya eklenmiştir. Katları birbirine bağlamak için çelik merdiven kullanılmıştır. Yapının mevcut dış kabuk ile iç mekana ait taş duvarlar, ahşap ve çelik çatı korunmuş iç mekan ve mevcut kabuk arasında uyumluluk sağlanmıştır. Döşemelerde kare mozaik, ara katlarda ise ahşap tercih edilip, sanatsal öğeler, renk, doku ve malzeme yönünden bir bütünlük ortaya konmuştur. Tarihi dokusu, endüstriyel miras kapsamında yok olmadan kullanılabilirlik sağlanmış proje ile kent bütünlleştirilmiş ve odak merkezi haline gelmiştir.

Tablo 3.4: Rahmi koç sanayi müzesi mevcut kabuk ve iç mekan ilişkisi

	Proje adı: Rahmi Koç Sanayi Müzesi
	Yer: İstanbul
	Mevcut dış kabuk-iç mekan: Uyumlu
	İç mekan endüstriyel izler: Korunmuş
	Dış kabuk endüstriyel izler: Korunmuş
	Endüstriyel görünüm: Yumuşatılmış
	Sosyal-fiziksel-sürdürülebilirlik: Olumlu
	Kent kimliği-belleği: Olumlu
	Kamusal-özel alanlar: Olumlu
	Ulaşım: Olumlu

Kaynak: Bu tablo Kübra Yazıcı tarafından hazırlanmıştır.

3.3 TUZ AMBARI- MEDİNA - TURGUL DDB

Kasımpaşa Havuzbaşı Değirmen Sokak'ta bulunan Kasımpaşa Tuz Ambarı'nın tarihide Kasımpaşa Değirmeni ile aynıdır. Doğal taş kullanılarak yapılmış olan Tuz Ambarı İki binanın birleşmesinden oluşmaktadır. Tek katlı olan bu bina uzun bir süre Plytas Un Fabrikası olarak bilinen değirmenin buğday ambarı olarak kullanılmış, daha sonraki yıllarda bina tuz ambarı olarak işlevini sürdürmüştür. Endüstri mirası kapsamındaki Tuz Ambarı yapısı 1980'li yıllardan beri kullanılmamaktadır. Uzun zamandır boş durması yapının bozulma sürecini hızlandırmıştır (Ezgeç 1998).

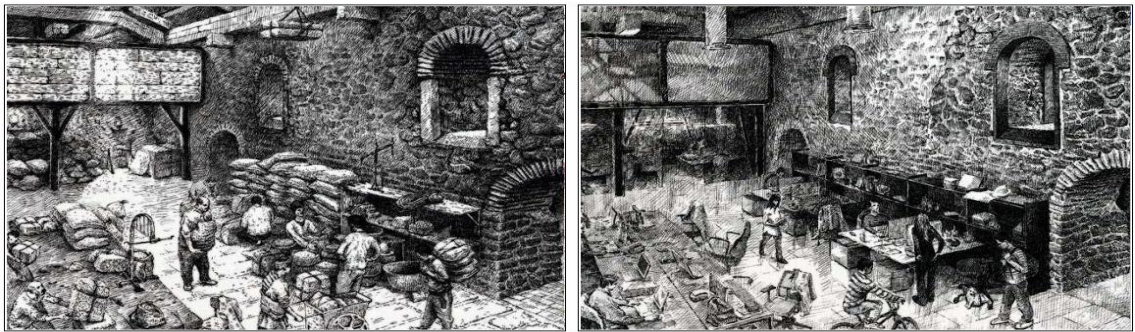
Tablo 3.5: Tuz ambarı- Medina - Turgul DDB yapıya ait bilgiler

Eski işlev	Yeni işlev
Yapının adı: Tuz Ambarı	Yapının adı: Medina - Turgul DDB
Yapının amacı ve türü: Gıda Sanayi	Yeni işlev: Reklam Ajansı
Özgün işlev: Ambar	Mülkiyeti: Medina – Turgul DDB
Yapım yılı: 19. yüzyıl	Restorasyon tarihi: 2010
Mimar:	Mimar: Hasan Çalışlar, Kerem Erginoğlu, Elmon Pekmez, Türkan Yılmaz, Emre Erenler, Fatih Kariptaş

Kaynak: Bu tablo Kübra Yazıcı tarafından hazırlanmıştır.

Tekelin mülkiyetinde olan tuz ambarı günümüzde "Medina - Turgul DDB" tarafından reklam ajansı olarak işlevlendirilip kullanılmaktadır.

Şekil 3.17: Kasımpaşa Tuz Ambarı öncesi ve sonrası illüstrasyonu

Kaynak: Kariptaş, F., (2010): Endüstri Mirası Kapsamındaki Yapıların Günümüz Şartlarında Değerlendirilmesi Ve Kasımpaşa Tuz Ambarı Örneği, Yüksek Lisans Tezi

10 metre yüksekliği aşan dört ayrı galerisiyle ve kalın taş duvarlarıyla son derece güçlü bir mekan olan Tuz Ambarı binası diğer ambar binaları gibi dışarıya kapalı olarak tasarlanmıştır. Dış cephede pencere ve kapı sayısı oldukça azdır. Buna karşılık iç mekanda bir çok geçit bulunmaktadır. Arka tarafta bulunan dar avlu yapının nefes alan tek mekanıdır. Tuz Ambarı'nda sekiz ayrı depo bölümü üç koridorla birbirine bağlanmıştır. Binanın ortasında bulunan dört depo, iki koridorla kenarlardaki iki depo bölümünden ayrılmıştır. Kasımpaşa Tuz Ambarı'nın restorasyon çalışmaları sırasında binanın orijinal haline sadık kalınmıştır. Reklam ofisi adını bile değiştirmemiş ve binanın kapısına Tuz Ambarı yazarak binaya olan saygısını dile getirmiştir. Yeni bir kapı ya da pencere açılmamıştır. Sadece çelik konstrüksiyonla asma kat eklenmiş, hatta asma katlar arasındaki geçişin sağlandığı koridorların kapıları bile ambarın orijinal pencerelerinin üzerine kurulmuştur (Karıptaş 2010).

Öncelikle onarıma ilişkin olarak yapı yeni işleve göre restorasyonu sırasında şu müdahalelerden geçmiştir.

- a. *Temizleme*
- b. *Sağlamlaştırma*
- c. *Bütünleme*
- d. *Yenileme*
- e. *Yeni Ekler (Karıptaş 2010).*

Şekil 3.18: Kasımpaşa Tuz Ambarı Restorasyon Planları

Kaynak: Kariptaş, F., (2010): Endüstri Mirası Kapsamındaki Yapıların Günümüz Şartlarında Değerlendirilmesi Ve Kasımpaşa Tuz Ambarı Örneği, Yüksek Lisans Tezi

Şekil 3.19: Kasımpaşa tuz ambarı restorasyon kesitleri

Kaynak: Kaynak: Kariptaş, F., (2010): Endüstri Mirası Kapsamındaki Yapıların Günümüz Şartlarında Değerlendirilmesi Ve Kasımpaşa Tuz Ambarı Örneği, Yüksek Lisans Tezi

Şekil 3.20: Günümüzde Kasımpaşa tuz ambarı görünümü

Kaynak: Kariptaş, F., (2010): Endüstri Mirası Kapsamındaki Yapıların Günümüz Şartlarında Değerlendirilmesi Ve Kasımpaşa Tuz Ambarı Örneği, Yüksek Lisans Tezi

Şekil 3.21: Kasımpaşa tuz ambarı restorasyon çalışmaları

Kaynak: Kariptaş, F., (2010): Endüstri Mirası Kapsamındaki Yapıların Günümüz Şartlarında Değerlendirilmesi Ve Kasımpaşa Tuz Ambarı Örneği, Yüksek Lisans Tezi

Şekil 3.22: Kasımpaşa tuz ambarı restorasyon sonrası iç mekan

Kaynak: Kariptaş, F., (2010): Endüstri Mirası Kapsamındaki Yapıların Günümüz Şartlarında Değerlendirilmesi Ve Kasımpaşa Tuz Ambarı Örneği, Yüksek Lisans Tezi

Kasımpaşa tuz ambarı projesi Medina Turgul tarafından reklam ajansına dönüştürülerek özelleştirilmiştir. Sosyal ve fiziksel açıdan yapı kent ile bütünleştirilip kente kazandırılmıştır. Yapının mevcut kabuk ile yeni tasarlanmış iç mekan anlayışı uyumluluk göstermektedir. Cepheleri özgün olarak korunan binanın içinde, yeni işlevin gereği çelik asma katlar projeye eklenmiş yapının sahip olduğu taş duvarlar endüstriyel miras kapsamında korunarak yapı kent merkezi haline getirilmiştir.

Tablo 3.6: Tuz ambarı- Medina - Turgul DDB mevcut kabuk ve iç mekan ilişkisi

	Proje adı: Tuz Ambarı
	Yer: İstanbul
	Mevcut dış kabuk-iç mekan: Uyumlu
	İç mekan endüstriyel izler: Korunmuş
	Dış kabuk endüstriyel izler: Korunmuş
	Endüstriyel görünüm: Yumuşatılmış
	Sosyal-fiziksel-sürdürülebilirlik: Olumlu
	Kent kimliği-belleği: Olumlu
	Kamusal-özel alanlar: Olumlu
	Ulaşım: Olumlu

Kaynak: Bu tablo Kübra Yazıcı tarafından hazırlanmıştır.

4. DEĞERLENDİRMELER

4.1 VERİLER

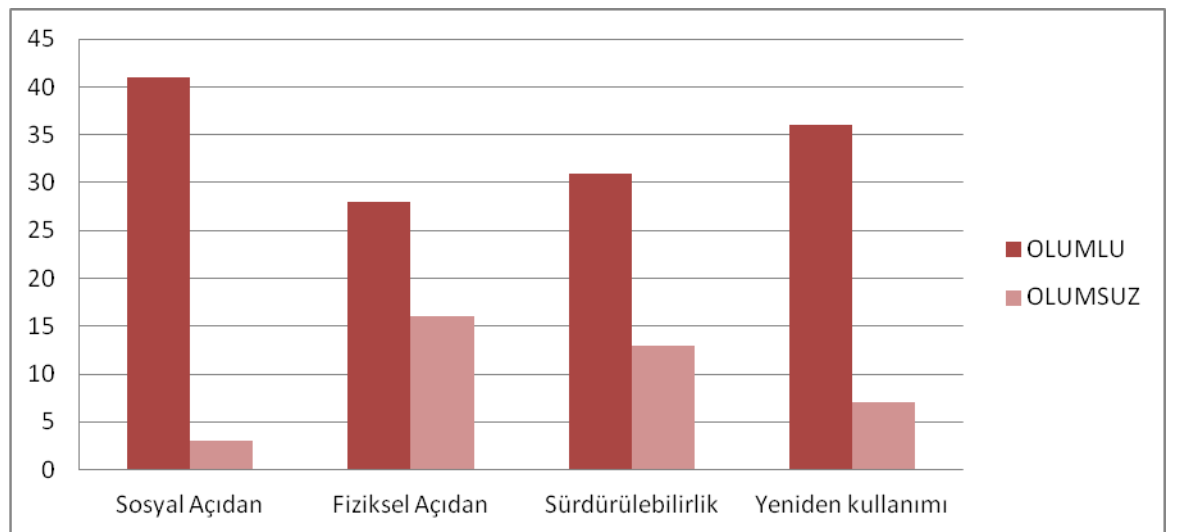
Endüstriyel yapıların yeniden işlevlendirilmesine ilişkin seçilen; Cibali Tütün Fabrikası-Kadir Has Üniversitesi, Hasköy Tersanesi-Rahmi Koç Sanayi Müzesi, Tuz Ambarı-Medina Turgul DDB dönüşüm projeleri üç farklı işleve sahip ağır sanayi yapılarının planlama ve tasarım kriterleri esas alınarak kullanıcılar tarafından değerlendirilmiştir.

Kişisel nitelikli sorularla 55 farklı kişiyle yapılan anket çalışması sonucunda; kullanıcıların çoğunluğunun 18-39 yaş aralığında ve yüksek oranda lisans öğrencisi ve ya lisans mezunu olduğu saptanmıştır.

Dönüşüm projeleri stratejileri ve yeni tasarım kimliği ile ilgili sorularda;

Endüstriyel yapıların günümüzde işlev değişikliğine uğraması; Sosyal, fiziksel, yeniden kullanım ve sürdürülebilirlik açısından kullanıcılar tarafından olumlu yönde görüşler alındığı, fiziksel açıdan ise olumsuzlukların göz ardı edilemeyecek oranda olduğu gözlemlenmiştir.

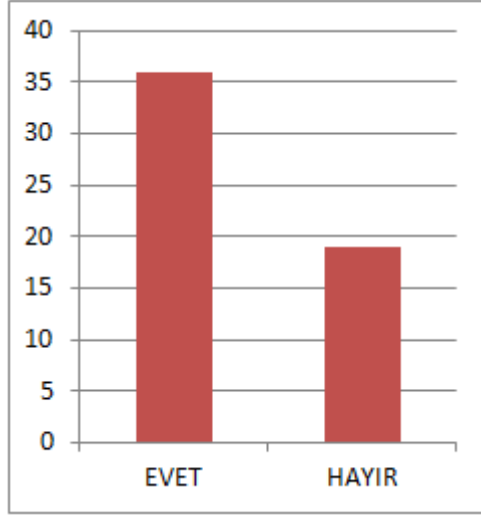
Tablo 4.1: Endüstriyel yapıların günümüzde işlev değişikliğine uğrayarak yeniden kullanılması dağılımı

Kaynak: Bu tablo Kübra Yazıcı tarafından hazırlanmıştır.

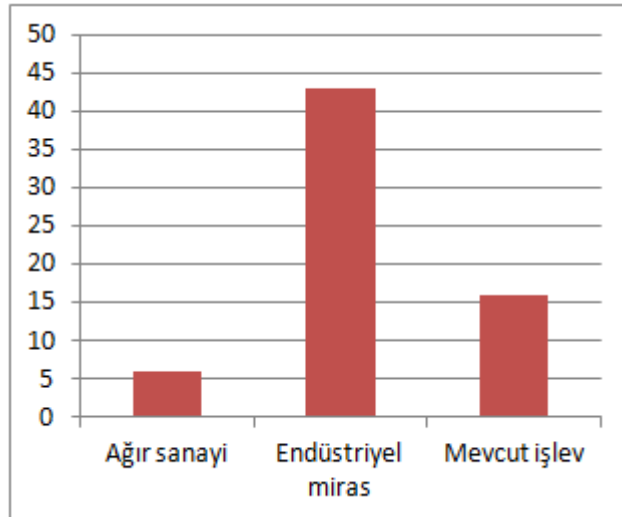
Kent kimliği ve belleği açısından önemli bulunan dönüşüm projeleri kullanıcılar tarafından mevcut kabuk endüstriyel miras olarak görülmekte ve bu mekanlarda daha çok vakit geçirildiği gözlenmektedir.

Tablo 4.2:Dönüşüm projelerinin kent belleği ve kent kimliği açısından değerlendirilmesi

Kaynak: Bu tablo Kübra Yazıcı tarafından hazırlanmıştır.

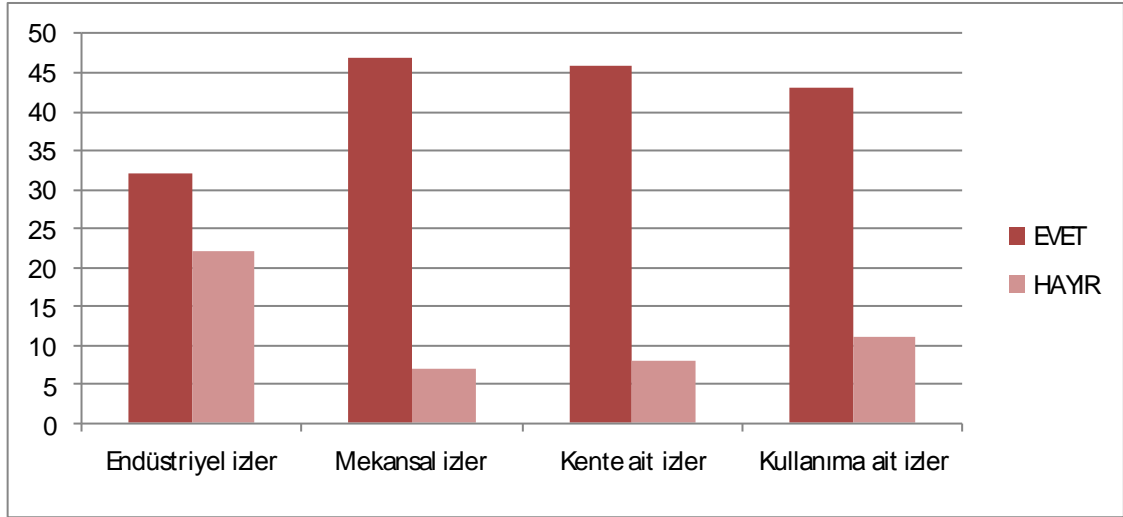
Tablo 4.3:Kadir Has Üniversitesi, Rahmi Koç Müzesi, Tuz Ambarı dönüşüm projelerinin mevcut dış kabuk dağılımı

Kaynak: Bu tablo Kübra Yazıcı tarafından hazırlanmıştır.

Yapının iç mekanına ait mekansal, kentsel, kullanıma ait izleri kullanıcılar tarafından daha çok dikkat çektiği endüstriye ait izlerin ise bir çoğunun yeniden işlevlendirme sırasında yok olduğu gözlenmektedir.

Tablo 4.4: Dönüşüm projelerine ait izlerin dağılımı

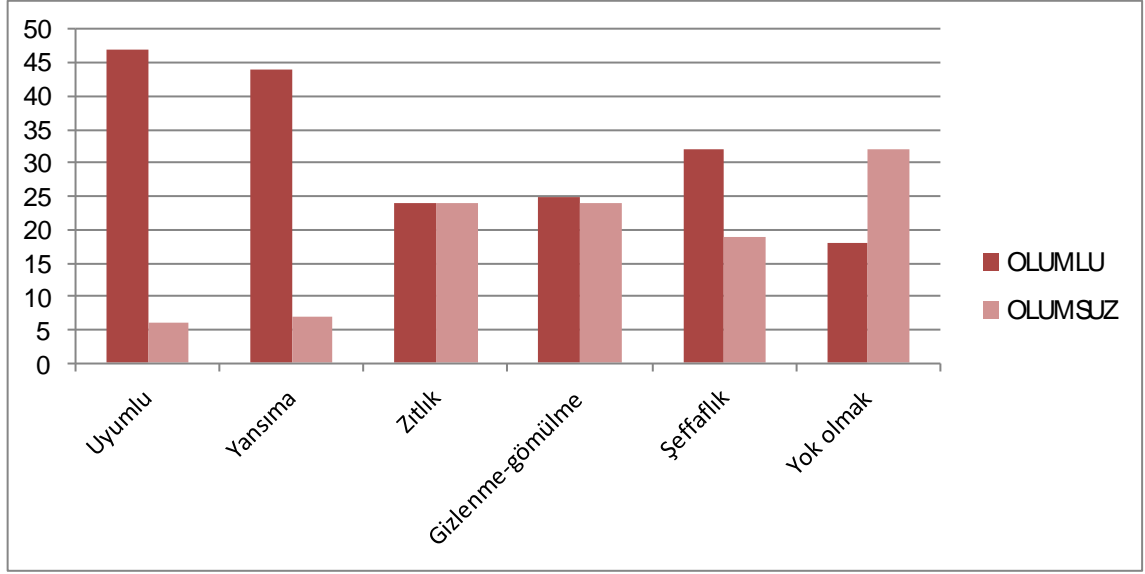

Kaynak: Bu tablo Kübra Yazıcı tarafından hazırlanmıştır.

Dönüşüm projelerinin kullanıcılar tarafından çok amaçlı kullanıma uygun olduğu gözlenmektedir. Çalışma kapsamında bulunan Kadir Has Üniversitesi, Rahmi Koç Sanayi Müzesi, Medina Turgul DDB dönüşüm projelerinin de çok amaçlı kullanıma uygun olduğu gözlenmektedir.

Endüstriyel yapıların mevcut kabuk ile yeni tasarlanmış iç mekan tasarım öğelerinden; uyumlu, yansıma ve şeffaflık açısından kullanıcılar tarafından olumlu bulunurken yok olmanın olumsuz olduğu, zıtlık durumunun eşit, gizlenme-gömülme durumunun ise çok az bir farkla olumlu olduğu gözlenmiştir. Çalışma kapsamında bulunan Kadir Has Üniversitesi, Rahmi Koç Sanayi Müzesi, Medina Turgul DDB dönüşüm projelerinin mevcut kabuk ile yeni tasarlanmış iç mekan anlayışının uyumluluk gösterdiği gözlenmektedir.

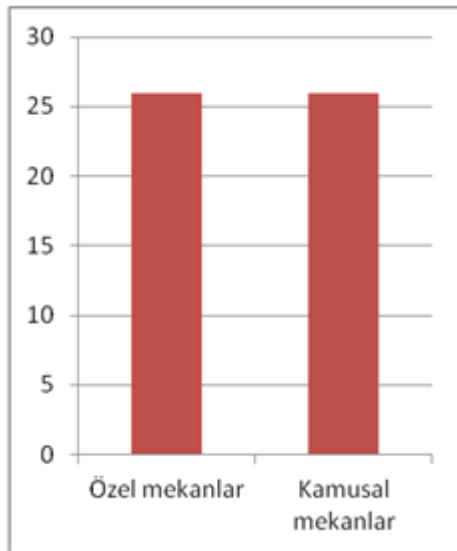
Tablo 4.5: Dönüşüm projelerinin yeni tasarım öğelerine göre dağılımı

Kaynak: Bu tablo Kübra Yazıcı tarafından hazırlanmıştır.

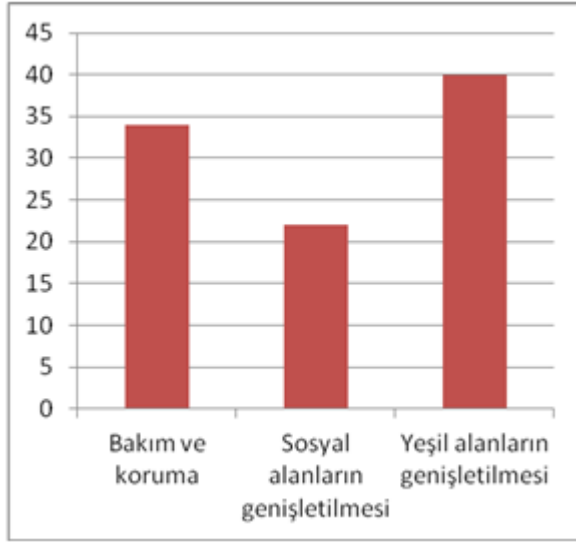
Dönüşüm projeleri kullanıcılar tarafından kamusal ve özel mekanlar kullanılabilirlik açısından önemli bulunduğu gözlenmektedir. Bakım- koruma, sosyal alanların genişletilmesi, boş vakitlerinde en çok açık alanlarda vakit geçiren kullanıcıların yeşil alanların çoğaltılması yönünde önerilerde bulunmuşlardır.

Tablo 4.6: Dönüşüm projelerinde kullanılabilirlik açısından dağılımı

Kaynak: Bu tablo Kübra Yazıcı tarafından hazırlanmıştır.

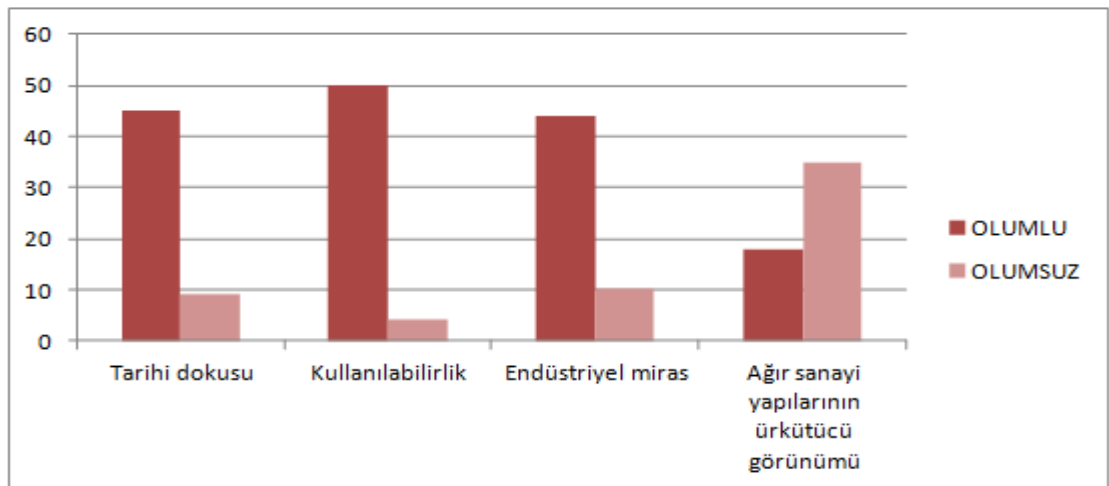
Tablo 4.7: Dönüşüm projesi kullanıcı öneri dağılımı

Kaynak: Bu tablo Kübra Yazıcı tarafından hazırlanmıştır.

Kullanıcılar tarafından sürdürülebilir ve kullanışlı bulunan Kadir Has Üniversitesi, Rahmi Koç Sanayi Müzesi, Medina Turgul DDB dönüşüm projeleri endüstriyel bir miras olarak görüldüğü, tarihi dokularının tamamen kaybolmadığı ve sanayi yapılarının ürkütücü görünülerinden uzak olduğu gözlenmektedir.

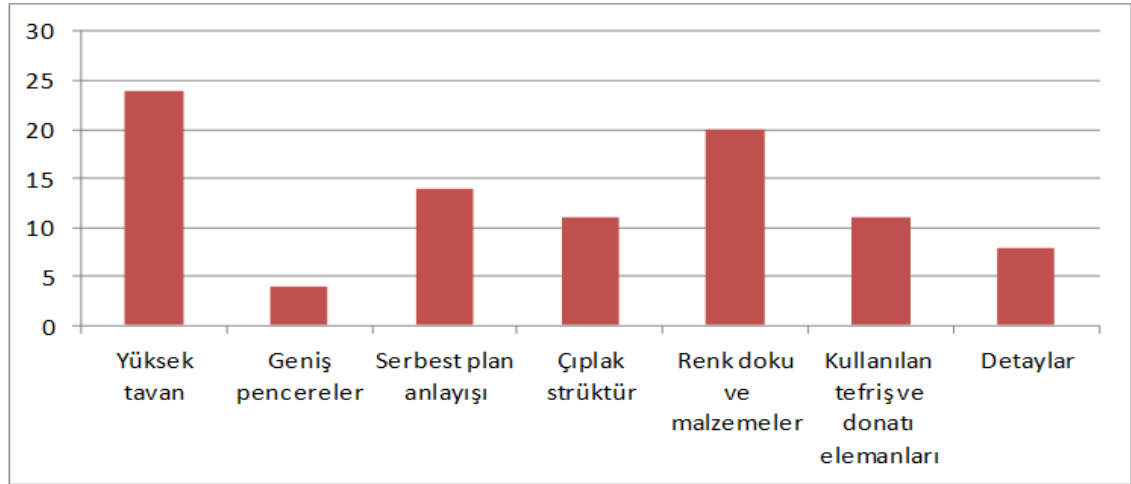
Tablo 4.8: Kadir Has Üniversitesi, Rahmi Koç Müzesi, Medina Turgul DDB dönüşüm projelerinin yeni tasarlanmış iç mekan dağılımı

Kaynak: Bu tablo Kübra Yazıcı tarafından hazırlanmıştır.

Dönüşüm projelerinde mevcut dış kabuk ile yeni tasarlanmış iç mekan anlayışının kullanıcılar tarafından en çok yüksek tavan ve renk-doku-malzeme ağır sanayiye yansıttığı görüşü gözlenmektedir.

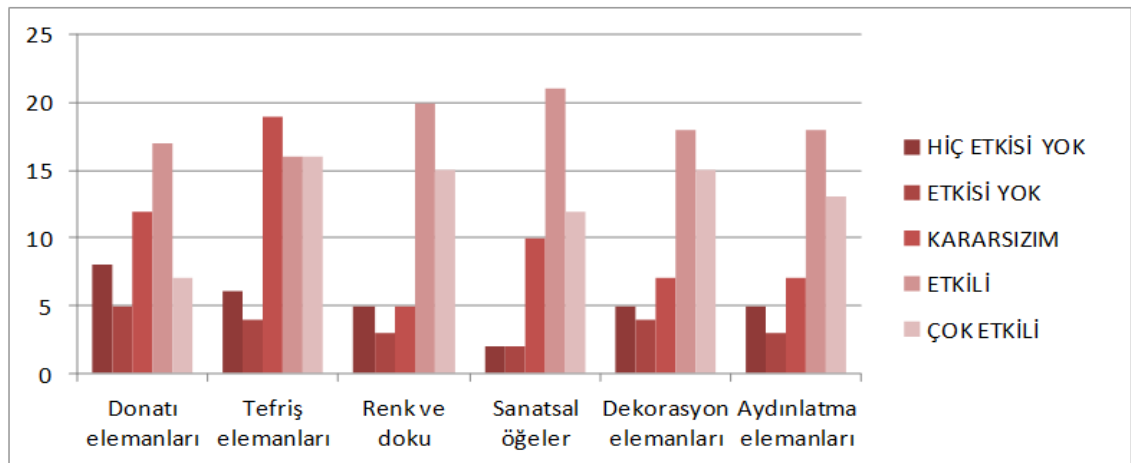
Tablo 4.9: Yeni tasarımın ağır sanayiye yansıtma dağılımı

Kaynak: Bu tablo Kübra Yazıcı tarafından hazırlanmıştır.

Tefriş elemanları, renk-doku, sanatsal öğeler, dekorasyon ve aydınlatma elemanlarının mekanın eski tarihini yansıtmakta daha çok etkili olduğu, donatı elemanlarının ise etkisinin daha az olduğu gözlenmektedir.

Tablo 4.10 Endüstriyel yapıların eski tarihi dokusunun yeni tasarımdaki dağılımı

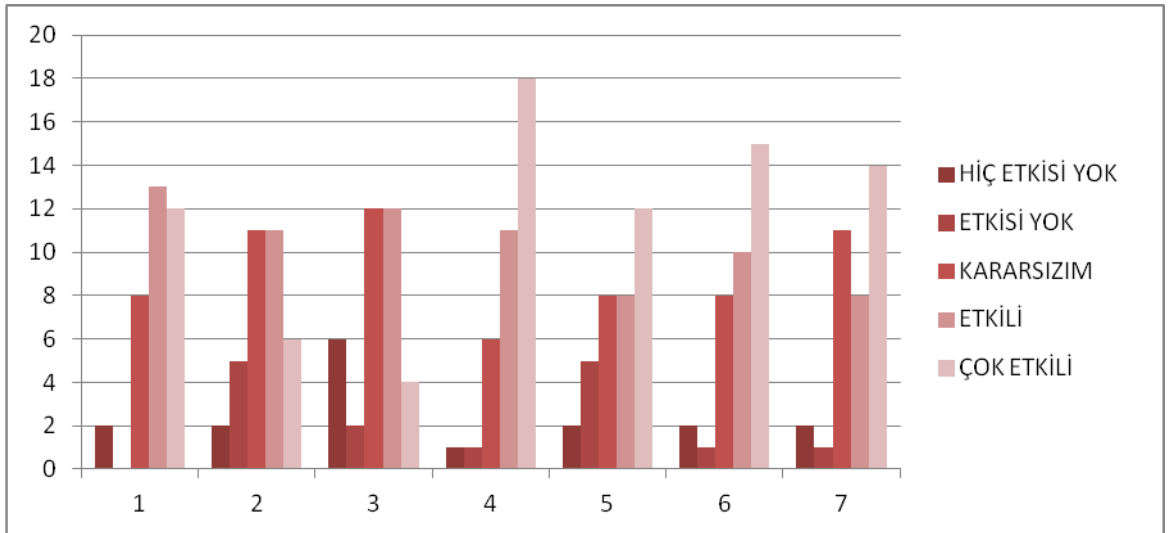

Kaynak: Bu tablo Kübra Yazıcı tarafından hazırlanmıştır.

Dönüşüm projesi kullanıcıları;

1. Boş veya atıf alanların yeniden kullanılmasının
2. Boşalan bölgede açık strüktürlü bir yerleşim tasarlanmasının
3. Turizm ön planlı alanların oluşturulmasının etkili olduğu,
4. Endüstriyel miras kapsamında endüstriyel obje ve binaların korunmasının
5. Ağır sanayi görünümünden kurtulmasının
6. Şehircilik ve yerleşim kalitesinin arttırılmasının
7. Kültür, spor ve sanatın ön planda olduğu alanların oluşturulmasının da yeniden kullanılabilirlik ve endüstriyel yapıların sürdürülebilirliği açısından çok etkili olduğu gözlemlenmiştir.

Tablo 4.11: Dönüşüm stratejilerinin dağılımı

Kaynak: Bu tablo Kübra Yazıcı tarafından hazırlanmıştır.

4.2 BULGULAR

Endüstriyel yapıların dönüştürülmesinde fiziksel yapının ve koşulların düzeltilmesi bakımından kalite standartları yükseltilerek, şehircilik ve yerleşim kalitesinin artırılması sağlanmalıdır. Fakat dönüşüm sorunlarının sadece fiziksel mekanın dönüşümüne indirgenmemesi gerektiği dönüşümün toplumsal, ekonomik ve çevresel boyutlarının da önemle dikkate alınması gerekmektedir.

Projelendirme sırasında tasarımda esnek davranılması endüstriyel miras olan bu yapıların fiziksel mekanın dönüşümünün yanı sıra, sosyal gelişim, ekonomik kalkınma, çevreyle ilgili, doğal dengenin korunması ve sürdürülebilirliğinin sağlanması ile birlikte kapsamlı ve bütünlümlü bir yaklaşımla ele alınmalıdır.

Projelerin sosyal kullanımları, kamusal ve özel mekanları harekete geçirecek kapasiteye sahip olmalıdır. Bu bakımdan yapının kent ve insanla olan ilişkilerinin bir bütün olarak düşünülerek yeşil alanların korunması ve yeni yeşil alanları eklenmesi sağlanarak açık strüktürlü bir yerleşim tasarlamak gerekmektedir.

Endüstriyel dönüşüm projelerinin bulunduğu coğrafi konumu, sosyal yapısı, ekonomik yapısı ve siyasal statüsü değişkenlik göstermektedir fakat endüstriyel mirasın değerlendirme ve koruma biçimleri her ülke için temel bir referans olmakla birlikte farklı yapılanmalara göre geliştirilmesi de mümkündür.

Dönüşüm projelerinin mevcut dış kabuğunun sahip olduğu tarihi dokusunun kaybolmaması için yeni tasarlanan iç mekanda ki tefriş elemanları, renk-doku-malzeme, sanatsal öğeler, dekorasyon elemanları, aydınlatma elemanlarının seçiminin bir bütün olarak düşünülüp dönüştürülmesi ve mevcut olan endüstriyel izlerin endüstriyel miras kapsamında bakımının ve korunmasının sağlanması gerekmektedir.

Dönüşüm projesinde bulunan donatı elemanlarının hepsinin birer endüstriyel izler olduğu ve endüstriyel miras kapsamında hepsinin korunması veya orjinaline uygun yenilenerek gelecek nesillere doğru bir şekilde aktarılması gerekmektedir.

Kentlerde boş kalan, eskiyen, teknolojiye uyum sağlayamayan, çevresel kirlilik ve ekonomik açıdan zarara yol açan ağır sanayi yapılarının yeniden işlevlendirilip kullanılması önem taşımaktadır. Dönüşüm sırasında yeni işlev yüklenen bu mekanların tarihsel, kültürel, sosyal, mimari ve bilimsel değerleri çok önemli olup yeni tasarım kimliğinin buna göre seçilip doğru işleve dönüştürülmesi sağlanıp kentlere yeniden kazandırılmalıdır.

Avrupa kapsamında incelenen dönüşüm projeleri örneklerinde mevcut kabuğun endüstriyel miras kapsamında koruma altına alındığı iç mekanların ise yeni tasarım kimliği ne olursa olsun endüstriyel izler korunarak yeni işleve uygun hale getirildiği böylece tasarımlarda uyum, zıtlık, yansıma, gömülme, seffalık ve kaybolma gibi farklı tasarım kimlikleri çeşitlilik göstermektedir. Türkiye’de yapılan dönüşüm projelerinde ise mevcut kabuğun korunduğu, mevcut kabuk uyumluluk gösteren iç mekan tasarım anlayışının tercih edildiği tek tip tasarım kimliğinin kullanıldığı görülmektedir.

İncelenmiş olan dönüşüm projeleri ve bu projelerin kullanıcıları tarafından elde edilen bilgiler ışığında, endüstriyel yapıların dönüşüm projelerinde saptanan ortak yaklaşımlar:

- a. Sosyal-fiziksel-kültürel açıdan uygun tasarım kimliği seçilip doğru işleve dönüştürülmesi
- b. Kamusal ve özel mekanlar sağlanarak kent ve insan ilişkisini bütünleştirmek
- c. Serbest plan anlayışlı tasarımlarla projede sürdürülebilirlik sağlamak
- d. Dönüşümün gerçekleşeceği yapının bulunduğu coğrafi konum, sosyal yapısı, ekonomik ve siyasal statüsüne uygun tasarım kimliğinin seçilip yapıyı kentlere kazandırmak
- e. Yapıların tarihi dokulara zarar vermeden dönüştürülmesi

- f. Tasarımda esnek davranılarak çok amaçlılığı sağlamak
- g. Yeşil alanların artırılmasını sağlayacak açık strüktürlü tasarımlar sağlamak
- h. İç mekan donatı elemanlarının yapının eski tarihi dokusuna uygun yenilenmesi
- i. Mevcut kabuk ile bütün iyi çözümlenmiş plan anlayışı ile işlevsel ve estetik tasarımlar yapılması
- j. Farklı tasarım kimlikli (uyum, zıtlık, yansıma, gömülme, seffalık, kaybolma) projeler üretmek
- k. Hedef olan kitlenin iyi analiz edilip, ihtiyaca uygun çözümler üretilmesi
- l. Endüstriyel miras kapsamında eski işleve ait malzemelerle yenilenmesi
- m. Eski ve yeni tasarım anlayışına uygun tefriş elemanları kullanılması
- n. Eski işleve ait renk ve dokunun kaybolmadan yenilenmesi
- o. Endüstriyel izlerin kaybolmadan dönüştürülmesi ve koruma altına alınması
- p. Sanatsal öğelerle ağır sanayi görünümünün yumuşatılması
- q. Endüstriyel izlerin bulunduğu noktalara doğru aydınlatma yapılması yapıların endüstriyel miras kapsamında kullanılabilirlik sağlanması gerekmektedir.

Endüstriyel dönüşüm projeleri Avrupa'da fiziksel, çevresel, ekonomik ve toplumsal olarak ele alınmaktadır. Türkiye'de ise genellikle fiziksel dönüşüm uygulanmaktadır. Endüstriyel dönüşümde Avrupa'nın çok gerisinde kalan Türkiye'de de iyi planlanmış ve uygulanmış dönüşüm projeleri örnekleri de vardır. Tez çalışması kapsamında bulunan Kadir Has Üniversitesi, Rahmi Koç Müzesi, Medina Turgul DDB dönüşüm projeleri kentin özgün belleği, kent kimliği ve kentsel yaşam kalitesine önemli katkıları olduğu görülmektedir.

5. SONUÇ

Sanayi devrimi ile birlikte yaşanan sosyo-ekonomik değişimlerin ardından dönüşüm projeleri Avrupa’da başlayıp tüm dünyaya kısa bir zamanda yayılmıştır. Önceleri kentin dışına inşa edilen ağır sanayi yapıları kentlerin büyümesiyle kent merkezlerinde yer almaya başlamışlardır. Zaman içerisinde yapıların işlevsel olarak eskimeleri, yeni değişimlere ayak uyduramamaları gibi sebeplerden dolayı işlevlerini yitirerek boş ve atıl bölgeler haline gelmişlerdir. Endüstriyel miras kapsamında bu mekanlar dönüştürülerek yeniden kullanılmaya başlanmıştır. Dönüşüm kapsamında işlemeyen bir yapının tekrar işler hale gelmesi, toplumsal dışlanma olan bu alanlarda toplumsal bütünleşmenin sağlandığı, çevresel kalitenin arttığı bölgeler olmaya başlamışlardır.

Endüstriyel dönüşüm projelerinde mevcut kabuğun endüstriyel miras kapsamı altında korunması gerektiği iç mekanların ise yeni tasarım kimliği ne olursa olsun (uyum, zıtlık, yansıma, gömülme, seffalık, kaybolma) iç mekana ait endüstriyel izlerin korunarak çok çeşitli tasarım kimlikli projeler üretmek gerekmektedir. Tarihi-kültürel değerlere sahip bu ağır sanayi yapılarının yeniden kullanılması, tasarımların ve tasarım stratejilerinin doğru kimlikle sürdürülebilirlik sağlanması, endüstriyel miras olan bu yapıların gelecek nesillere aktarılması, kent belleği ve kimliği açısından kentlere kazandırılması gerekmektedir.

KAYNAKÇA

Kitaplar

- Akbelege, C., (2004): Haliç ve Çevresinde Yeniden İşlevlendirilen Sanayi Yapılarının Çevre Halkla Etkileşimi Bağlamında İncelenmesi ve Silahtarağa Elektrik Santrali İçin Öneriler, Yüksek Lisans Tezi, YTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul
- Alper, M., (2004): Tütün İşleyen Fabrikadan Bilim Üreten Üniversiteye, Mehmet Alper Mimarlık Bürosu Yayını.
- Altın, E., (2003): Londra 1980-2000, 79-82, Boyut Yayınları, İstanbul.
- Anon., (2000): “Viyana Gazhaneleri”, Domus M, 8:134-139.
- Atagök, T., (2000): Sanayi Mekanlarından Sanat Mekanlarına, Mimarlık dergisi, 292,9-14.
- Basatemür, B. S., (2001): “Londra’nın Eski Liman Alanları: Docklands”, XXI Dergisi, 7:147-161
- Baycan, T., (2003): Globalization and Development Strategies for Istanbul: Regional Policies and Great Urban Transformation Projects, Tüzin Baycan-Levent, Globalization and Development Strategies for Istanbul, 39th ISoCaRP Congress
- Baykal, B., (2010): Eskişehir Kentinin Sanayileşme Surecinde Fabrikalar Bölgesinin Değişim ve Dönüşüm Evreleri, Yüksek Lisans Tezi
- Biçer, K., (2006): Modernizm Ve Endüstriyel Devrim Işığında Çağdaş Tasarımın Temeli, Yüksek Lisans Tezi
- Bilgin, İ., (2006): Soylulaştırma ve İstanbul, Mimar.ist Dergisi, Sayı: 21, Sayfa: 52-56, İstanbul.
- Bilgin, İ., Korkmaz, T., (2000): “IBA Geç Kapitalizmin Kamusal Patronaj Modeli”, XXI Dergisi, 4:148-160
- Brangar, Y., (2004): Silahtarağa Elektrik Santrali’nin Korunması ve Yeniden Kullanımına Yönelik Öneriler, Yüksek Lisans Tezi, YTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

- Buchanan, A., (1981), "The Definition of Industrial Archaeology", L'étude et la Mise en Valeur du Patrimoine Industriel, 4. Conférence Internationale, Lyon-Grenoble-Septembre 1981, Paris
- Cengizkan, A., (2004): "Silahtarağa: Bir Endüstri Arkeolojisi Anıtı", Arredamento Mimarlık, 171:96-102
- Cherry, M., (1993): "Identification of the Industrial Heritage:Objectives and Methods", Architectural Heritage: Inventory and Documentation inEurope, Cultural Heritage, 28:95-97, Council of Europe Press, Strasbourg..
- Cimcoz, N., (2002): Viyana'da Simmering Gazhanesi, Arredamento Dekorasyon Dergisi, 7, 124-128.
- Cohen, B., (2006): Urbanization in developing countries: Current trends, future projections, and key challenges for sustainability, Technology in Society 28
- Cossons, N., (1993): The BP Book of Industrial Archaeology, ilk Basım:1975, Londra
- Couch, C., (2003): "Rotterdam: Structural change and the port", Urban Regeneration in Europe Eds C Couch, C Fraser, S Percy (Blackwell Publishing, Oxford)
- Couch, C., Fraser, C., ve Percy, S., (2003): Urban Regeneration in Europe, Blackwell Publishing, Oxford. s. 260
- Council of Europe, (1987):"Summary of Recommendations to the Steering Committee for Urban Policies and the Architectural Heritage and the Committee of Ministers of the Council of Europe", The Industrial Heritage:What Policies?, Report of the Lyons Colloquy, Architectural Heritage Reports and Studies, No.6, Strasbourg .
- Çan, M.F: Kentleşme, Sanayileşme ve Kalkınma Etkileşimi
- Eagleton, T., (2011): Kültür Yorumları (The Idea of Culture). Çev. Ö. Çelik. Ayrıntı Yayınları. İstanbul.
- Edgü, E., (2003): Konut Tercihlerinin, Mekansal Dizin ve Mekansal Davranış Parametreleri İle İlişkisi, Doktora Tezi, İTÜ, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Elgin, F.C., (2008): "Kentsel Dönüşüm " Projelerinde Kullanıcı Katılımının Önemi – Pangaltı Örneği

- Emanet, M., (2009): Endüstriyel Alan Dönüşümlerinde Sürdürülebilir Gayrimenkul Geliştirme Kavramı Ve Yatırım Araçlarından “Ofis” Kullanımı: Kartal İlçesi Örneği, Yüksek Lisans Tezi
- Emre, B., (2008): Sanayileşme Ve Sanayi Yapılarının Yeniden İşlevlendirilmesinin İstanbul’ dan Örnekler Üzerinde Analizi, Yüksek Lisans Tezi
- Engin, H.E., (2009) Tarihi Yapıların Yeniden Kullanımında İç Mekana Etkilerin İncelenmesi İçin Bir Yöntem Önerisi; İstanbul Endüstri Yapıları Örneği, Doktora Tezi
- Epp, G., (1996): Emerging Strategies For Revitalizing Public Housing Communities, Housing Policy Debate Volume7, Issue3
- Erdinç, S., (2002): Endüstri Arkeoloji Kapsamında İstanbul’ daki 19. yy. Endüstri Yapılarında İşlev Dönüşümüne Bağlı Mimari Mekan Analizi, Yüksek Lisans Tezi, YTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Ersoy, M., (1994): Kente Göç Eden Nüfusun Konut Sorunu, Batıkent Konut Üretim Yapı Koop Yayını, Ankara, ss.59-66
- Ezgeç, P., (1998):Kasımpaşa Un Fabrikası Restorasyon Projesi, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü
- Fidan, F., (2011): Safranbolu’ da Tabakhane Bölgesi Örneğinde Endüstriyel Alanların İncelenmesi, Kamusal Fonksiyonlarla Yeniden Değerlendirilmesi, Yüksek Lisans Tezi Mimarlık Anabilim Dalı
- Florio, S., Edwards, M., (2011): Urban Regeneration in Stratford, London Planning, Practic & Research, Vol. 16, No. 2, pp. 101– 120
- Giritlioğlu, C., Yüzer A.,(2003): ‘Sanayi alanları yeni düzenleme stratejileri – İstanbul örneği’, İTÜ dergisi, Cilt:2,Sayı1, 119-127.
- Gordon, R.B., Malone, P.M., (1994), The Texture of Industry: an Archaeological View of the Industrialization of North America, University of Oxford, NewYork.
- Gottmann, J., (1957): Megalopolis Or The Urbanization Of The Northeastern Seaboard, Economic Geography, Vol. 33, No. 3
- Göksu, F. A., (2004): “Kentsel Dönüşüm – Yeni Yaklaşım ve Yenilikçi Modeller”, Mimarist Dergisi, 2004/12, 81-86.

- Görgülü, Z., (2005): “Yeni” Ama Yinelenen Gündem: Kentsel Dönüşüm, Mimar. İst Dergisi, Sayı:17, Sayfa: 44-47, İstanbul.
- Haznedar, B., (2008): Yenilenen Kentsel Kullanımlar Doğrultusunda Kent içindeki Endüstri Alanlarının Dönüşüm Süreci – Ruhr Bölgesi Ve Halfencity Hamburg Örnekleri, Yüksek Lisans Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü
- Himmelb(1)au, C., (2003): Apartman binası, Gazometre B Viyana, Avusturya , Yapı Dergisi, 259.
- Işıkkaya, D., (2002): Sanayi Ve Liman Kentlerinin Yenilenmesi, Haliç Kıyı Bölgesi Ve Haliç Tersaneleri İçin Kentsel Dönüşüm Senaryosu, Yüksek Lisans Tezi, YTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul
- Işıkkaya, D., (2008): Kentsel Çöküntü Bölgelerinin Örgütlenmesi Ve Yeniden Kullanımı, Doktora Tezi, Y.T.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul
- Kara, G., (2007): “Kentsel Dönüşüm Uygulamaları”, TMMOB Harita ve Kadastro Mühendisleri Odası 11. Türkiye Harita Bilimsel ve Teknik Kurultayı, Ankara.
- Karıptaş, F., (2010): Endüstri Mirası Kapsamındaki Yapıların Günümüz Şartlarında Değerlendirilmesi Ve Kasımpaşa Tuz Ambarı Örneği, Yüksek Lisans Tezi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü
- Kaşlı, B., (2009) : İstanbul’da Yeniden İşlevlendirilen Korumaya Değer Endüstri Yapıları ve İç Mekan Müdahaleleri : Santralİstanbul Örneği, Yüksek Lisans Tezi
- Kazas, J., (2008): Endüstriyel miras kapsamındaki alanların kentsel yenilemeyi oluşturmadaki rolünün irdelenmesi “ödemmiş örneği”
- Kıraç, B., (2001): Türkiye’deki Sanayi Yapılarının Günümüz Koşullarına Göre Yeniden Değerlendirilmeleri Konusunda Bir Yöntem Araştırması, Doktora Tezi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul
- Kızılelma, C., (2003): Londra’nın ortasında bir Amerikan kenti, Londra 1980-2000, syf. 18-20, E. Altın, Boyut Yayın Grubu, İstanbul.

- Köksal, G., (2000): Kaybolan Endüstri Mirasımız ve Bazı Öneriler, Domus Dergisi, 8, 52-55.
- Köksal, G., (2000): Yeniden Hayat Bulan Endüstri Yapıları, Domus Dergisi, 8, 68-71.
- Köksal, G., (2002): Endüstri Mirasında Çağdaş Sanatlar; Kazanımlar, Kayıplar..., Mimar-ist Dergisi, 1, 86-89
- Köksal, G., (2005): İstanbul'daki Endüstri Mirası İçin Koruma ve Yeniden Kullanım Önerileri, İTÜ Dergi, 5, 125-136.
- Köksal, G., Ahunbay, Z., (2006): İstanbul'daki Endüstri Mirası İçin Koruma ve Yeniden Kullanım Önerileri, Doktora Tezi, İ.T.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- LaBelle, M., (2001): Emscher Park, Germany – Expanding The Definition of a 'Park', The George Wright Society, Inc. Published in The George Wright Society Forum, Volume 18, Number 3
- Marcus, C., Sarkisian, W., (1986): Housing As If People Mattered. University of California Press. England.
- McDonald, S., Malys, N., Malienè, V., (2009): Urban Regeneration For Sustainable
- Oğuz, D., Saygı, H., Akpınar, N., (2010): "Kentiçi Endüstri Alanlarının Dönüşümüne Bir Model: İzmit Sekapark", Coğrafi Bilimler Dergisi, 8(2):157-167.
- Oral, A.H., (2006): İşlevini Yitirmiş Endüstriyel Alanların Dönüşümü İçin Bütüncül Yaklaşım: Haliç Yerleşimi Örneği, Yüksek Lisans Tezi
- Roberts, P., Skyes H., (2000): Urban Regeneration A.Handbook, SAGE Publications Ltd, London
- Salama, J. J., (1999): The Redevelopment of Distressed Public Housing: Early Results from Hope VI Projects in Atlanta, Chicago, and San Antonio, Housing Policy Debate Volume 10, Issue 1
- Sharp, J., Pollock, V., Paddison, R., (2005): Just Art for a Just City: Public Art and Social Large-Scale Urban Development Projects and the New Urban Policy, Published by Blackwell
- Sözen, M., Tanyeli,U., (1996): Sanat Kavram ve Terimleri Sözlüğü, Remzi Kitap evi

- Stratton, M., (2000): Industrial Buildings Conservation and Regeneration, E&FN Spon., Londra.
- Swyngedouw, E., Moulaert, F., Rodriguez, A., (2002): Neoliberal Urbanization in Europe
- Tabak, D., (2011): Endüstriyel miras alanlarında peyzaj tasarımı yaklaşımı Yedikule gazhanesi örneği
- Talas, C., (1981): Toplumsal Politikaya Giriş, S Yayınları, Ankara, s.29
- Tanili, S., (1979): Uygarlık Tarihi. İstanbul: Yay. Y.
- Thorns, D., (2004), Kentlerin Dönüşümü, Soyak Yayınları, İstanbul
- Tolga, B., (2006): Endüstriyel Alanların Dönüşümü, Kentsel Mekâna Etkileri: Beykoz Kundura ve Deri Fabrikası İçin Bir Dönüşüm Senaryosu, Yüksek Lisans Tezi, YTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul
- Uçar, B., (2013): Endüstriyel Miras Ve Yeniden İşlevlendirme Kavramları Kapsamında Beykoz Deri Ve Kundura Fabrikası'nın İrdelenmesi, Yüksek Lisans Tezi
- Uyanık, C., (2011): Sürdürülebilirlik Bağlamında Endüstri Alanlarının Yeniden Kullanımı Ve Adapazarı Örneği, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul
- Wakelin, P., (1998): "Cad-Welsh Historic Monuments: Industrial Landscapes", TICCIH bulletin, No:3, Winter
- Worth, D.,(2000):"Industrial Archaeology and Industrial 'Heritage'
- Yerliyurt, B., (2008): Kentsel kıyı alanlarında yer alan sanayi bölgelerinde dönüşüm stratejilerinin değerlendirilmesi; Haliç – Tersaneler bölgesi, Doktora Tezi
- Yıldız, T., (2013): Sanayi Devriminin Doğurduğu Sanat Anlayışları ve Grafik Tasarımın Bu Süreç İçerisindeki Gelişimi, Yüksek Lisans Tezi

EKLER

DÖNÜŞÜM PROJELERİ

ANKET ÇALIŞMASI

AD / SOYAD:

1. Cinsiyet: (...)Bay (...)Bayan
2. Yaşınız:
(...)18-24 (...)25-39 (...)40-49 (...)50-64 (...)64 ve üzeri
3. Uyuşunuz:
(...)T.C. vatandaşı (...)Diğer
4. Doğum yeriniz (il ve ilçe olarak yazınız):
5. Medeni Haliniz:
(...)Evlili (...)Bekar (...)Ayrılmış
6. Eğitim Durumunuz:
(...)Orta Öğrenim Mezunu
(...)Lise Mezunu
(...)Üniversite Mezunu
(...)Yüksek Lisans Mezunu
(...)Doktora Mezunu
7. Mesleki durumunuz nedir?
8. Çalıştığınız sektörün adı ve ünvanınız nedir?

9. Endüstriyel yapıların günümüzde işlev değişikliğine uğrayarak yeniden kullanılmasını aşağıdaki maddelere göre değerlendiriniz?

	Olumlu	Olumsuz
Sosyal Açıdan		
Fiziksel Açıdan		
Kullanımı Açıdan		
Sürdürülebilirlik Açıdan		
Yeniden kullanımı Açıdan		

10. İçinde bulunmuş olduğunuz dönüşüm projesini sürdürülebilir buluyor musunuz?

(...)Evet (...)Hayır

11. İçinde bulunmuş olduğunuz dönüşüm projesini kullanışlı buluyor musunuz?

(...)Evet (...)Hayır

12. Dönüşüm projelerinin kent belleğini ve kent kimliğini koruduğunu düşünüyor musunuz?

(...)Evet (...)Hayır

13. Dönüşüm projelerinde o döneme ait izler ilginizi çekiyor mu?

	Evet	Hayır
Endüstriyel izler		
Mekansal izler		
Kente ait izler		
Kullanıma ait izler		

14. İçinde bulunmuş olduğunuz dönüşüm projesinin yeni tasarlanmış iç mekanını aşağıdaki maddelere göre değerlendiriniz?

	Olumlu	Olumsuz
Tarihi dokusu		
Kullanılabilirlik		
Endüstriyel miras		
Ağır sanayi yapılarının ürkütücü görünümü		

15. Dönüşüme uğramış mekanda bulunmak orada daha çok vakit geçirme isteği uyandırıyor mu?

(...)Evet

(...)Hayır

16. Dönüşüm projelerini çok amaçlı kullanıma uygun buluyor musunuz?

(...)Evet

(...)Hayır

17. Endüstriyel bir mekan oluşu bu mekânı seçmeyi cazip kıldımı?

(...)Evet

(...)Hayır

18. İçinde bulunmuş olduğunuz dönüşüm projesinin dış kabuğu size neyi yansıtmaktadır?

(...)Ağır sanayi

(...)Endüstriyel miras

(...)Mevcut işlev

19. Dönüşüm projelerinde mevcut dış kabuk ile iç mekanı aşağıdaki tasarım öğelerine göre değerlendiriniz?

	Olumlu	Olumsuz
Uyumlu		
Yansıma		
Zıtlık		
Gizlenme-gömülme		
Şeffaflık		
Yok olmak		

20. Dönüşüm projesi kullanıcısı olarak önerileriniz nelerdir?

- (...)Bakım ve koruma
- (...)Sosyal alanların genişletilmesi
- (...)Yeşil alanların genişletilmesi

21. İçinde bulunmuş olduğunuz dönüşüm projesinin yeni tasarlanmış iç mekanı size neyi yansıtmaktadır?

- (...)Ağır sanayi
- (...)Endüstriyel miras
- (...)Mevcut işlev

22. İçinde bulunmuş olduğunuz dönüşüm projesinin yeni tasarlanmış iç mekanlarında en çok hangi unsuru size ağır sanayiye anımsatmakta?

- (...)Yüksek tavan
- (...)Geniş pencereler
- (...)Serbest plan anlayışı
- (...)Çıplak strüktür
- (...)Renk doku ve malzemeler
- (...)Kullanılan tefriş ve donatı elemanları
- (...)Detaylar

23. İçinde bulunmuş olduğunuz dönüşüm projesinin yeni tasarlanmış iç mekan öğeleri mekanın eski tarihi dokusunu ne yönde etkilemektedir?

1.HİÇ ETKİSİ YOK 2.ETKİSİ YOK 3.KARARSIZIM 4.ETKİLİ 5.ÇOK ETKİLİ

- Donatı elemanları
- Tefriş elemanları
- Renk ve doku
- Sanatsal öğeler
- Dekorasyon elemanları
- Aydınlatma elemanları

24. Dönüşüm projelerinde önemli olan maddeleri sıralayınız?

1.HİÇ ETKİSİ YOK 2.ETKİSİ YOK 3.KARARSIZIM 4.ETKİLİ 5.ÇOK ETKİLİ

- Boş veya atıf alanların yeniden kullanılması
- Endüstriyel miras kapsamında endüstriyel obje ve binaların korunması
- Boşalan bölgede açık strüktürlü bir yerleşim tasarlanması
- Ağır sanayi görünümünden kurtulması
- Şehircilik ve yerleşim kalitesinin arttırılması
- Kültür, spor ve sanatın ön planda olduğu alanların oluşturulması
- Turizm ön planlı alanların oluşturulması

25. Dönüşüm projelerinde kullanılabilirlik açısından hangi unsur daha önemli?

(...)Özel mekanlar

(...)Kamusal mekanlar

26. Endüstriyel yapıların yeniden kullanılması açısından aşağıdaki maddeleri sıralayınız?

1.HİÇ ETKİSİ YOK 2.ETKİSİ YOK 3.KARARSIZIM 4.ETKİLİ 5.ÇOK ETKİLİ

- Tarihsel değeri
- Kültürel değeri
- Yapı maliyeti
- İşlev değişikliği
- Yeni tasarım kimliği

27. Dönüşüm projelerinde aşağıdakilerden hangisi endüstri kültürünün tarihine katkıda bulunmaktadır?

(...)Yapıların kentle olan ilişkisi

(...)Yapıların insanlarla olan ilişkisi

28. Boş zamanlarınızda en çok nerde vakit geçirmektesiniz?

(...)Kapalı alanlar

(...)Açık alanlar

TEŞEKKÜRLER....